

رویکرد مقایسه‌ای به اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید و دانشجویان دانشگاه تهران

جواد پورکریمی^۱
زهرا قموشی^۲
زهرا احتشام^۳
زهرا محسنی مهر^۴

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف مقایسه اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید و دانشجویان انجام شد. **روش:** روش پژوهش، توصیفی - پیمایشی و جامعه آن، کلیه اعضای هیئت علمی (2059 نفر) و دانشجویان (15654 نفر) دانشگاه تهران است که با نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب، 267 نفر از هیئت علمی و 484 نفر از دانشجویان به طور تصادفی انتخاب شدند. جمع‌آوری داده‌ها با پرسشنامه توسعه یافته اخلاق حرفه‌ای مدرسان (قموشی و همکاران، 1396) انجام شده است. پایایی پرسشنامه‌ها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ (برای اعضای هیئت علمی = 0,95 و برای دانشجویان = 0,97) محاسبه و روایی ابزار نیز با روایی محتوایی و سازه تأیید شد. **یافته‌ها:** وضعیت اخلاق حرفه‌ای از دیدگاه دانشجویان در سطح متوسط و از دیدگاه اساتید در سطح بالاتر از متوسط قرار داشت. نتایج **MANOVA** نشان داد مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی بر اساس جایگاه (دانشجو - استاد) دارای تفاوت معنادار است. وضعیت مؤلفه‌های نسبت به فراگیر، محیط و حرفه اعضای هیئت علمی در پردیسهای دانشگاه تهران دارای تفاوت معنادار است. وضعیت مؤلفه اخلاق نسبت به محیط در تعامل بین پردیس و جایگاه، تفاوت معناداری را نشان داد. **نتیجه‌گیری:** دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی، بایستی کاوش در وضعیت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی خود را از دیدگاه افراد و ذی‌نفعان مختلف در اولویت قرار دهند.

واژگان کلیدی: اخلاق حرفه‌ای، اعضای هیئت علمی، دانشجو، دانشگاه تهران.

دریافت مقاله: 97/06/19؛ تصویب نهایی: 98/03/15

1. دکتری مدیریت آموزشی، استادیار گروه مدیریت آموزشی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران (نویسنده مسئول) / نشانی: بزرگراه چمران، بلوار جلال آل احمد، خیابان دکتر کاردان / نمابر: 02161117405 / Email: jpkarimi@ut.ac.ir
2. کارشناس ارشد مدیریت آموزشی / دانشگاه تهران.
3. کارشناس ارشد مدیریت آموزشی / دانشگاه تهران.
4. کارشناس ارشد مدیریت آموزشی / دانشگاه تهران.

الف) مقدمه

در رساله حقوق امام سجاد^(ع) آمده است: «حق آنان که در علم، رعایای تو هستند، این است که بدانی خداوند بزرگ به سبب علمی که به تو داده، تو را قیم ایشان قرار داده است. پس اگر آنان را به خوبی تعلیم دهی و آن گونه که امین و کلیددار خزانه، با صبر و متانت و از سر دوستی و صدق، اموال مولایش را میان بندگان محبوب او صرف می‌کند، بر ایشان تندی نکردی و خشم نگرفتی، خداوند از فضل خود علم تو را بیفزاید» (حیدری نراقی، 1384: 255). روشن است که این بخش از رساله حقوق امام سجاد^(ع) مربوط به وظایف معلمی، معلمان و اساتید و بیانگر جایگاه والای استادی از یک سو و ملبس بودن استاد به اخلاق از سوی دیگر است. در واقع؛ اینکه رسالت پیامبر اسلام^(ص) هدایت و راهنمایی مردم و لازمه آن خوش خلقی بوده، به نوعی حاکی از این است که همواره نقش استادی با اخلاق و اخلاقی بودن همراه است.

در تلاطم تغییر و تحولات جهان امروزی، دانشگاه بستری مهم برای تعلیم و تربیت نیروی متخصص و زمینه‌ساز رشد و ترقی جامعه به سوی سعادت بشری است و رسالت مهمی در جهت متخلق کردن مدیران و مسئولان آینده کشور به اخلاق حرفه‌ای دارد. در واقع؛ آموزش عالی، نظامی حرفه‌ای است که مجموعه رفتارهای انسانی شاغلان آن، در شکل‌گیری فضای اخلاقی این نظام نقش دارد و به نوعی، دانشگاهها از تأثیرگذارترین محیطها برای نهادهای سازایی اصول و ارزشهای اخلاقی در جوامع انسانی اند (جعفری مقدم و دانشفانی، 1396). بنابر این در محیط دانشگاه، توسعه اخلاقی نه با پند و اندرز و نه فرهنگ‌سازی بیرونی، بلکه از طریق کنشهای ارتباطی ذی‌نفعان جامعه علمی دانشگاهی و به صورت شیوع و انتشار درون‌زا میسر می‌شود (فراستخواه، 1385). در واقع؛ باید به این امر توجه داشت که همان اندازه که اخلاق در قامت موضوعی سازمانی (مانند اخلاق سازمانی، فضیلت سازمانی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی) مطرح است، به همان اندازه در بعد شخصی (مدیران و کارکنان سازمان) نیز دارای اهمیت است. (قموشی و همکاران، 1398)

سه گروه اصلی تأثیرگذار و تأثیرپذیر مرتبط با کارکرد آموزشی عبارتند از: مدیران و سیاستگذاران، اعضای هیئت علمی و دانشجویان. در این میان، اعضای هیئت علمی نقش اصلی را در اداره و هدایت امر آموزش بر عهده دارند. پابندی اعضای هیئت علمی به اصول و ارزشها یا اخلاق حرفه‌ای، هم از منظر توسعه فرهنگ سازمانی مبتنی بر اخلاق و هم از منظر انتقال صفات ممیزه و ویژگی‌های برجسته انسانی به دانشجویان و در نتیجه، اشاعه آنها در جامعه، بسیار حائز اهمیت است. اساتید دانشگاهها صرف نظر از رشته تخصصی خود که باید در آن مهارت داشته باشند، باید در حرفه معلمی هم مهارت داشته و با اصول حرفه‌ای آن آشنا باشند؛ زیرا آموزش، نخستین کارکرد و مأموریت دانشگاه است (نعمتی و محسنی، 1389). اما اغلب اساتید دانشگاهها بدون آمادگی قبلی در زمینه‌های اصول معلمی، وارد این حرفه می‌شوند؛ در حالی

153 ♦ رویکرد مقایسه‌ای به اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید ...

که آشنایی افراد با حرفه معلمی و تسلط داشتن به آن، یکی از راههای مؤثر بر آوردن نیازهای دانشجویان و ارتقا و بهبود کیفیت کلی آموزش است. (مرنستین و گلیکن،¹ 2007؛ نقل از: طباطبایی، 1395)

در دنیای پسامدرن، عدم قطعیت رو به رشدی در خصوص راه‌های درست برای مسائل اخلاقی وجود دارد. اهمیت اخلاق هر روز توسط افراد در مواجهه با مسائل اخلاقی شخصی و همچنین در موقعیتهای تصمیم‌گیری سازمانها محرز شده است. آگاهی فزاینده‌ای در خصوص عواقب جدی مسائل اخلاقی ایجاد شده است. هر نوع عملیات سازمانی بر علائق، ارزشها و احساسات افراد تأثیر می‌گذارد. امروزه سازمانها و کارمندان به طور فزاینده‌ای در موقعیتهای متضاد اخلاقی تصمیم‌گیری قرار می‌گیرند که این امر منجر به افزایش عدم قطعیت و استرس می‌شود. همچنین مشکلات اخلاقی، منجر به عواقب جدی برای افراد و هزینه‌های هنگفت برای سازمانها می‌شود. (کواتراپولوس،² 2005)

با این حال، تحقیقات صورت گرفته نشان می‌دهد کسانی که اخلاق برایشان ارزش دارد، از شغل خود راضی‌اند و تعهد بیشتری در کار دارند (یوسف، 2002؛ نقل از شریف‌زاده و همکاران، 1395). از دیدگاه صاحب‌نظران، مهم‌ترین عامل در موفقیت سازمانها، اخلاق حرفه‌ای است (رضائی و عابدی، 1395: 11). رعایت اخلاق حرفه‌ای منجر به بهبود عملکرد شغلی (سلیبی و خداپرست، 1396)، بهبود کیفیت سیستم نظام آموزش عالی (بزرگ‌زاده و کاظمی، 1395)، افزایش پاسخگویی مدرسان نسبت به نیازهای فراگیران (آراسته و جاهد، 1390)، ارتقای کیفیت زندگی کاری و ایجاد محیط سالم (فلاوندی و احمدیان، 1396) و دستیابی به شادی و رضایت و به حداقل رساندن عواقب منفی (گلوچمانوا،³ 2015) خواهد شد. برخی در خصوص اهمیت کاربرد اخلاق حرفه‌ای در محیط‌های آموزشی، معتقدند تنها راه رسیدن به صلح، عشق و عدالت در جوامع، وجود اخلاق حرفه‌ای در تدریس و آموزش است و این کار از طریق فرایند اصلاح و مصالحه انجام می‌شود. آنان معتقدند که می‌بایست برای ایجاد روابط شایسته، مقدس، سازنده و موکد بین بشریت، از اخلاق در محیط‌های آموزشی استفاده کرد (توکر،⁴ 2017). در این بین، فرایند تعلیم و تربیت به سبب حساسیت زیاد آن، نیاز بیشتری به کاربری اصول اخلاقی دارد؛ زیرا نظام آموزشی (آموزش و پرورش و آموزش عالی) در زمره نظامی تلقی می‌شود که دارای وسعت بسیار قابل توجهی از لحاظ نیروی انسانی است و تعداد بسیار زیادی از ذی‌نفعان مستقیم و غیر مستقیم را در خود جای داده است. از این رو، کوچک‌ترین نقصانی در این نظام، هزینه‌های گزافی برای کشور و خانواده‌ها به بار خواهد آورد. (پورکریمی و همکاران، 1396)

---

1. Merenstein & Glicken
2. Kavathatzopoulos
3. Gluchmanova
4. Thoker

با مرور آیین‌نامه‌های دانشگاه‌های معتبر جهانی، می‌توان اهمیت این مسئله را در دانشگاه‌های کشورهای خارجی دریافت؛ به گونه‌ای که در بیانیه‌هایی، کدهای اخلاقی متعددی در نظر گرفته شده که اعضای هیئت علمی ملزم به رعایت آن می‌باشند. دانشگاه تهران به عنوان نماد آموزش عالی کشور و به سبب نقش مهمی که نسبت به سایر دانشگاه‌های کشور در رشد و توسعه کشور دارد و از طرفی، به دلیل وسعت همه‌جانبه‌ای که دارد (از نظر جغرافیایی، مالی، نیروی انسانی و ...) (قموشی، 1397) می‌بایست توجه اساسی به مسئله اخلاق مدیران و سیاستگذاران، پرسنل و اعضای هیئت علمی و دانشجویان داشته باشد. گفتنی است که دانشگاه تهران با سپری شدن حدود 80 سال از زمان تأسیس خود، سال 1396 در برنامه توسعه سوم، یکی از اولویتهای اساسی خود را اخلاق حرفه‌ای بیان کرده است. از این رو، پژوهشگران درصدد بررسی وضعیت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران برآمدند.

کاوش در خصوص وضعیت اخلاقی در آموزش عالی ایران یک ضرورت است (باقری، 1396). پژوهشهای انجام‌شده با عنوان اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های مختلف کشور، معمولاً از دیدگاه خود اساتید و به صورت خودسنجی بوده که عموماً نتایج حاصل، بیانگر وضعیت خوب بوده است. در حالی که مطالعاتی که اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی را از دیدگاه دانشجویان بررسی کرده‌اند، گاهی وضعیت را خوب و گاه نامناسب گزارش کرده‌اند. بنابر این، پژوهشگران درصدد برآمدند تا پژوهشی را طراحی کنند که اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی را از دو دیدگاه به طور گسترده انجام دهند و سپس به مقایسه نتایج به دست آمده اقدام کنند تا شکاف نظرات را نمایان سازند.

سازمانها در دستیابی به اهدافشان باید مؤثر عمل کنند و اخلاق در این زمینه نقش مهمی را ایفا می‌کند. مثالهای متعددی وجود دارد که سازمانهای شکست‌خورده در زمینه اخلاق، هزینه‌های زیادی را پرداخت کرده و گاه حتی منجر به ورشکستگی آنها نیز شده است؛ اما در سازمانهایی که تقاضاهای اخلاقی را برآورده کرده‌اند، احتمالاً در داخل آنها، هماهنگی و در بیرون، اطمینان موج می‌زند و همچنین امکان افزایش سود و اثربخشی آنها نیز افزایش می‌یابد. از این رو، ضروری است سازمانها این مسائل را مدیریت کنند و بتوانند مسائل مربوط به اخلاق را که ممکن است در فعالیتهای روزمره با آن مواجه شوند، به کار گیرند. (کواتزپولوس و همکاران، 2008)

ب) مفهوم‌شناسی اخلاق

اخلاق جمع خُلُق یا خُلُق، در لغت و اصطلاح به معنای مجموعه‌ای از سرشت و ویژگی‌های باطنی است که تنها با دیده بصیرت و با چشم دل قابل درک‌اند. در مقابل، خُلُق، به شکل و صورت محسوس و قابل درک با چشم ظاهر گفته می‌شود (راغب اصفهانی، 1361: 704؛ نقل از پورکریمی و همکاران، 1395)؛ چنانکه در قرآن کریم نیز در

رویکرد مقایسه‌ای به اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید ... ♦ 155

آیه «وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقِي عَظِيمٌ» (قلم: 4) به همین معنا به کار رفته است. همچنین به معنای خوی و علم اخلاق یا تهذیب اخلاق یا تهذیب نفس، یکی از شعب حکمت عملی است و آن، دانش بد و نیک خوی‌ها و تدبیر انسان است برای نفس خود یا یک تن خاص (معین، 1384: 174؛ نقل از: پورکریمی و همکاران، 1395). کوپر و منزل¹ (2013) نیز بر این باورند که مفهوم اخلاق و رفتار اخلاقی؛ یعنی استانداردهای برتر و کیفی برای انجام کار یا شغل. برخی از تعاریف منتخب از دیدگاه صاحب‌نظران در جدول 1 آورده شده است.

جدول 1: تعاریف اخلاق از منظر دانشمندان اسلامی و غربی (قبوشی و همکاران، 1396)

صاحب‌نظر	تعاریف اخلاق	دانشمندان اسلامی
علامه مجلسی	عبارت است از ملکهٔ نفسانی و هیئت استوار در نفس که فعل به آسانی از آن صادر شود و نیاز به فکر نداشته باشد. (بحارالانوار، ج 69: 314).	
شیخ ابوعلی مسکویه	حالتی نفسانی است که بدون نیاز به تفکر و تأمل، آدمی را به سمت انجام کار حرکت می‌دهد. (شعبان‌پور، 1390)	
مصباح یزدی	عبارت است از تمامی صفات نفسانی که منشأ کارهای پسندیده یا ناپسند می‌شوند؛ چه آن صفت به صورت پایدار و راسخ باشد و چه ناپایدار و زودگذر. (مصباح یزدی، 1380: 16)	
شهید مطهری	عبارت است از یک سلسله خصلتها و سجایا و کلمات اکتسابی که بشر آنها را به عنوان اصول اخلاقی می‌پذیرد. به عبارت دیگر؛ قالبی روحی برای انسان که روح انسان در آن قالب و در آن کادر و طبق آن طرح و نقشه ساخته می‌شود و چگونگی روح انسان است که چگونه باید باشد. (مطهری، 1392: 109)	
علامه طباطبایی	فنی که دربارهٔ ملکات انسانی بحث می‌کند؛ ملکاتی که مربوط به قوای نباتی و حیوانی و انسانی اوست و هدفش این است که فضایل را از رذایل جدا سازد؛ یعنی این علم می‌خواهد معلوم کند که کدام یک از ملکات نفسانی انسان، خوب و نیک و مایهٔ کمال و فضیلت اوست و چه ملکاتی بد و رذیله و مایهٔ نقص اوست تا آدمی بعد از شناسایی آنها، خود را با فضایل آراسته سازد و از رذایل فاصله گیرد. (علی‌اکبری و رضائی، 1391)	
احد قراملکی	رفتار ارتباطی پایدار مبتنی بر رعایت حقوق طرف ارتباط است. بر اساس این تعریف، اخلاق به نسبت بین دو امر اطلاق می‌شود: کسی که رفتاری انجام می‌دهد و کسی یا چیزی که به نحوی هدف آن رفتار قرار می‌گیرد. (فراهانی و اشرفی، 1393)	
فیض کاشانی	اخلاق را صفات و ویژگی‌های پایدار در نفس گویند که سبب می‌شود کارهایی متناسب با آن صفات به طور خودجوش و بدون نیاز به تفکر و تأمل از انسان صادر شود. (شعبان‌پور، 1390)	
کوناک و جونز	اخلاقیات به انصاف و راستی و درستی مربوط می‌شوند؛ به تصمیم‌گیری در خصوص اینکه چه چیز خوب است و چه چیز بد و به فعالیتها و قواعدی که رفتار پاسخگویانه را بین افراد و گروهها پی‌ریزی می‌کند. (ابزری و یزدان‌شناس، 1386)	
ارویگ	ارزشهای سنتی و الزامات مذهبی می‌توانند این اطمینان عمیق را در فرد به وجود آورند که رفتار اخلاقی است. این ارزشها و الزامات، نه تنها فعالیت‌های مربوط به شغل فرد، بلکه تمامی جنبه‌های زندگی شخص را در بر می‌گیرند. (همان)	
آشتون و ارم	اخلاقی بودن و اخلاقی عمل کردن شامل انجام دادن اقداماتی است برای کسب اطمینان از اینکه رفتار اخلاقی همواره و در همه شرایط اعمال شود. (همان)	

صاحب نظر	تعاریف اخلاق
اسمیت	اخلاق می تواند به عنوان شاخه‌ای از فلسفه، به میزان نگرانی درباره رفتار انسان در خصوص درست و بدون خطا بودن کارها، نیکی و بدی و نیت و عواقب چنین اقدامهایی تعریف شود. (رحمانی و رجب‌دري، 1395)
جرمی بنتهام	هنر هدایت اقدامات افراد به سمت ایجاد عالی‌ترین اندازه خوشنودی. (کوک، 2006)
فیشر و بوهن	به طور کلی واژه اخلاق به ویژه اخلاق سازمانی و رفتاری و به خصوص اخلاق حرفه‌ای افراد در پهنه و صحنه عمل و فعالیت، با استانداردهای مربوط به درست و غلط بودن رفتارها سروکار دارد. (خنیفر و همکاران، 1392)

واژه اخلاق به دو معنای کاملاً متفاوت، ولی مرتبط با هم به کار می‌رود. گاه منظور از اخلاق، مجموعه مشتها و حالات روحی یک انسان است. این معنا از اخلاق، نشانگر مرتبه‌ای از وجود آدمی است که همان ملکات نفسانی است. این ملکات همواره منشأ صدور افعال خاصی است و ظهور و بروز آن رفتارهای خاص، راه شناخت و کشف آن ملکات است. گاه منظور از اخلاق، نوعی علم یا معرفت است که متکفل شناخت ارزشها، طبقه‌بندی آنها، روابط میان آنها و نحوه پیدایش یا محو آنهاست. اخلاق به عنوان علم، شامل دو بخش است: اخلاق نظری و اخلاق عملی. اخلاق نظری، علم شناخت ارزشهاست ولی اخلاق عملی، فن ایجاد اخلاق و روش تحول و تقویت و یا تضعیف آنهاست. پس می‌توان گفت اخلاق در کاربرد اول، معنای وجودشناسی دارد و در کاربرد دوم و سوم، معنای علمی و فنی دارد. پس اخلاق به سه معنای واقعیت، معرفت و تکنیک به کار می‌رود و روشن است که تکنیک، رابط میان واقعیت و معرفت است؛ زیرا فنون ابزارهای ارتباط نظریه با واقعیت‌اند (افشار کرمانی، 1390). گذشته از تعاریف متعدد باید گفت که اخلاق در کنار سنت، آداب و رسوم، عادات و قوانین و حتی فراتر از این موارد، عنصری مهم در زندگی اجتماعی است و به نظر می‌رسد که جوامع نتوانند طولانی مدت بدون کدهای اخلاقی زندگی کنند. (زاهن¹ و همکاران، 2009)

همیشه حرفه‌ها با اندیشه «خدمت» به هم گره خورده‌اند. بنابر این، یک حرفه به عنوان گروهی از افراد سازماندهی شده که مجموعه‌ای از یک دانش تخصصی را به نفع جامعه به کار برده و خدمت می‌کنند، شناخته می‌شود (اپل‌بوم و لاونتن،² 1990؛ نقل از: وی و اسکیتور،³ 2003). حرفه صرفاً در بر دارنده یک دانش پیچیده و محرمانه نیست، بلکه دارای فرایند تعریف شده آموزش است که این دانش را به مهارت و صلاحیت فنی به منظور اجرای آن، تبدیل می‌کند (برین،⁴ 1998). وایت‌بک (1998؛ نقل از: وی و اسکیتور، 2003) نیز عنوان می‌کند که حرفه‌ها شغلهایی‌اند که هم مستلزم مطالعات پیشرفته و تسلط بر مجموعه‌ای از دانش تخصصی‌اند و هم نیازمند تعهد به رشد دادن، اطمینان بخشیدن و حفاظت از برخی امور که به طور قابل توجهی دیگران را تحت تأثیر قرار می‌دهد که بهتر باشند. اخلاق حرفه‌ای از رفتارهای اخلاقی معمولی از قبیل التزامات، وظایف و

1. Şahin

2. Appelbaum & Lawton

3. Vee & Skitmore

4. Brien

157 ♦ رویکرد مقایسه‌ای به اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید ...

مسئولیت‌هایی که بر افراد معمولی لازم است، متفاوت است (جانسون،¹ 1991؛ نقل از: همان) و با مجموعه‌ای از اصول، نگرشها یا انواعی از حالت‌های شخصیتی که سبک و سیاق یک حرفه را کنترل می‌کنند، احاطه شده است.

به طور کلی یک عمل حرفه‌ای خوب در روزهای مدرن، بدون توجه به ارزشهای اخلاقی، غیر قابل تصور است؛ زیرا زمینه‌های پیچیده کارها به طور مداوم معضلات اخلاقی‌ای را تجربه می‌کند که هر گونه فعالیت حرفه‌ای را با چالش مواجه می‌کند (آلایا،² 2017). به هر حال، جستجو برای استانداردهای اخلاقی و رفتار اخلاقی مطلوب تا امروز همچنان ادامه دارد (مین و دون،³ 2013). حال به بررسی مفهوم اخلاق حرفه‌ای می‌پردازیم.

اخلاق حرفه‌ای شاخه‌ای از اخلاق کاربردی است که به مباحث اخلاقی در حرفه می‌پردازد و مفهومی بسیار وسیع‌تر از اخلاق کسب و کار دارد. در واقع؛ هر حرفه به منظور تنظیم شرایط، هنجارها و کیفیت خدمات ارائه شده، دارای اخلاق حرفه‌ای خاص خود است که متفاوت از اخلاق عمومی است. در اصطلاح اخلاق حرفه‌ای، اخلاق به حرفه افزوده شده که بیانگر تعهدی است که یک حرفه خاص با آن مواجه است (پریکاشا و جیاما،⁴ 2012). اخلاق حرفه‌ای با دو رهیافت مدیریت منابع انسانی و مدیریت راهبردی قابل بررسی است و به دو رویکرد اخلاق صاحبان حرفه و اخلاق سازمانی متمایز می‌شود. در گذشته، اخلاق حرفه‌ای مورد توجه مدیران اجرایی بود و آن را امری ضروری در مدیریت منابع انسانی و رفتار سازمانی تلقی می‌کردند؛ اما امروزه مدیران راهبردها بر نقش راهبردی علم اخلاق در سازمانها توجه دارند. (زمانی و ترایان، 1395)

تعاریف متعددی از اخلاق حرفه‌ای شده است که به برخی از آنها اشاره می‌شود. اخلاق حرفه‌ای به مسائلی و پرسشهای اخلاقی، اصول و ارزشهای اخلاقی یک نظام حرفه‌ای می‌پردازد و ناظر بر افعال ارادی حرفه‌ای‌ها در حیطه فعالیت‌های حرفه‌ای خودشان است (استنت،⁵ 2006؛ نقل از: فراستخواه، 1385). اخلاق حرفه‌ای؛ یعنی مسئولیت‌های اخلاقی فرد و سازمان در قبال حقوق محیط (قراملکی، 1387؛ نقل از ملکی، 1395). اخلاق حرفه‌ای به چگونگی رفتار، ادب و عمل شخص هنگام انجام کار حرفه‌ای می‌پردازد؛ این کار می‌تواند مشاوره، پژوهش، تدریس، نویسندگی، طبابت یا هر شغل دیگری باشد (جیبکار و اکارما،⁶ 2013؛ نقل از: آراسته و جامد، 1390). اخلاق حرفه‌ای مجموعه‌ای از وظایف، استانداردها، اصول و الزامات اخلاقی - ارزشی در رابطه با مشاغل است که عملکرد، رفتار و روابط شاغلان را از نظر میزان درستی یا نادرستی ارزیابی می‌کند (میرکمالی، 1392: 348). مجموعه قوانین اخلاقی است که نخست از ماهیت حرفه یا شغل به دست آمده است. (رمضانی و عابدی‌فر، 1395: 11)

1. Johnson
2. Olaeta
3. Meine & Dunn
4. Prakasha & Jayamma
5. Stent
6. Igbeka & Okoroma

رشد روزافزون دانشگاهها و مراکز آموزش عالی و پیچیده‌تر شدن روابط و مناسبات اجتماعی درون دانشگاهی و بین دانشگاهی، توجه به اخلاق حرفه‌ای را در دانشگاه ایجاب می‌کند. اخلاق دانشگاهی، شاخه‌ای از اخلاق حرفه‌ای و اخلاق حرفه‌ای نیز شاخه‌ای از اخلاق کاربردی است که به بحث از اخلاق حرفه و مسئولیت‌های اخلاقی افراد در حرفه دانشگاهی می‌پردازد (زمانی و ترایان، 1395). در واقع؛ اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی به مشخص کردن حدود و ثغور رفتارهای مناسب یا نامناسب و هدایت اعضا در اجرای مسئولیت‌های حرفه‌ای می‌انجامد (نعمتی و محسنی، 1389). تحقیق درباره اخلاق در آموزش عالی، معمولاً بر موضوعاتی همچون: تقلب، خشونت و بی‌تربیتی و گروهی دیگر از بدکرداری‌ها متمرکز است. اما رویکرد دیگری وجود دارد که اخلاق در آموزش عالی را به عنوان تصویب انسجام و یکپارچگی در زندگی کاری روزمره می‌داند. این رویکرد، به خصوص در امور دانشجویی که به پهنه‌های مختلف اجتماعی و حرفه‌ای مانند مدیریت، کارمندان، اعضای هیئت علمی و دانشجویان تقسیم می‌شود، صادق است. (ریبلد و هالکس، 2018)

اخلاق حرفه‌ای دانشگاهی، به مجموعه‌ای از رهنمودهای اخلاقی و ارزشی اطلاق می‌شود که رفتارهای سازمانی اعضای دانشگاهی را در آموزش و پژوهش، هدایت و کنش عقلایی در فضای دانشگاهی را هدفمند، هماهنگی در حرکت به سوی شیوه مطلوب فعالیت دانشگاهی را میسر و امکان تحول معرفتی پویا را در اجتماع علمی امکان‌پذیر می‌سازد (عباسی و معانی‌پور، 1395). لذا دانشگاهی اخلاقی است که حقوق جامعه را بشناسد و آن را رعایت کند. دانشگاه باید بداند در قبال چه کسانی و چه نهادهایی مسئولیت دارد و این افراد و نهادها چه اولویت‌هایی دارند. (فراملکی، 1387؛ نقل از: زمانی و ترایان، 1395)

ترویج اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه، در گرو تصور انسان از فرهنگ سازمانی دانشگاه است. ترویج اثربخش اخلاق در دانشگاه مانند هر سازمان دیگر، در گرو سه گام عمده است. اول اینکه، دانش اخلاق حرفه‌ای معطوف به زمینه‌های تخصصی سازمان است؛ دوم، گرایش درونی و خودانگیزگی سازمان، مدیران و منابع انسانی آن در جهت تحقق اخلاق و ارزشهای اخلاقی در سازمان باشد و سوم، مهارت سازمان در اجرای اصول اخلاقی باشد. در گام سوم فرایند، روشها و فنون ترویج اخلاق در فرهنگ سازمانی بحث می‌شود. (براکنسن، 2011²؛ نقل از: قنبری و همکاران، 1394)

زاینتنس (2006) عوامل تأثیرگذار بر اخلاق حرفه‌ای را به سه جنبه تقسیم می‌کند: نخست، جنبه فردی؛ ویژگی‌ها و خصلت‌های فردی، ارزشهای مذهبی، ملاک‌های شخصی، عوامل خانوادگی، باورها و اعتقادات و شخصیت از جمله عوامل تأثیرگذار بر اخلاق حرفه‌ای از جنبه فردی‌اند. به احتمال زیاد، فردی که فاقد صلاحیت‌های اخلاقی شایسته از لحاظ فردی باشد، از معیارهای اخلاق حرفه‌ای متناسبی نیز برخوردار نخواهد

1. Reybold & Holx
2. Braxton

159 ♦ رویکرد مقایسه‌ای به اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید ...

بود. دوم، جنبه سازمانی؛ عواملی مثل رهبری، مدیریت، ارتباط با همکاران، ارتباط با زیردستان و فرادستان، نظام تشویق و تنبیه، انتظارات همکاران، قوانین و مقررات و رویه‌ها، جو و فرهنگ سازمانی در این حیطه قرار می‌گیرند. بدیهی است که نامطلوب بودن عوامل مزبور، عامل تهدیدکننده اخلاق حرفه‌ای خواهد بود. سوم، جنبه محیطی؛ عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی و همچنین دیگر سازمانها و عوامل رقابتی بین آنها، از جمله عوامل تأثیرگذار بر اخلاق حرفه‌ای‌اند. (نقل از: صانعی و یاری، 1393)

کر (2006؛ نقل از: آپگار،¹ 2018) برای حرفه تدریس، سه دسته هنجارهای رفتاری اخلاقی را عنوان می‌کند. اول، مدرسان می‌بایست به هنجارهای فنی پایبند باشند. رفتارهایی که مشخص می‌کنند افراد در تدریس محتوا و گروه سنی‌ای که به آنها واگذار شده، مؤثرند. دوم، مدرسان باید نسبت به هنجارهای برتر تعهد داشته باشند؛ هنجارهای برتر دسته‌ای از رفتارها هستند که اشتیاق مدرسان را برای داشتن تأثیر مثبت بر زندگی دیگران نشان می‌دهند. در واقع؛ فراتر از صرفاً تدریس محتوا. در نهایت، دسته سوم هنجارهای وظیفه‌ای‌اند؛ به این معنا که مدرسان باید از کدهای توافق شده‌ای که توسط حرفه تجویز شده، حمایت کنند. این هنجارها توسط کسر و همکاران (2014؛ به نقل از آپگار، 2018) تأکید شده‌اند. آنان معتقدند که اخلاق، ستون فقرات آموزش است. با این حال، کمپبل (2008؛ نقل از: آپگار، 2018) معتقد است که مطالعات تجربی اندکی پیرامون حقایق اخلاقی حرفه تدریس و آموزش وجود دارد.

ج) پیشینه پژوهش

پژوهشهای متعددی در خصوص ارزیابی وضعیت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاههای مختلف از دیدگاه دانشجویان یا به روش خوداظهاری انجام شده که در ذیل به آنها اشاره شده است.

آراسته و همکاران (1389) در «بررسی وضعیت اخلاق آموزشی اعضای هیئت علمی دانشگاههای دولتی شهر تهران» دریافته‌اند که دانشجویان معتقدند استادان دانشگاههای دولتی شهر تهران، موضوع اخلاق و رعایت اخلاق در تدریس را پراهمیت و باارزش می‌دانند و به رعایت اصول و مؤلفه‌ها در تدریس خود توجه و اهتمام ویژه دارند. فرمینی فراهانی و بهنام جام (1391) نشان دادند که از دیدگاه دانشجویان، میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای توسط اعضای هیئت علمی در تمام مؤلفه‌ها در حد بالایی است. در پژوهش بذرافکن و همکاران (1391) اساتید رفتارهای مرتبط با اخلاق حرفه‌ای خود را مطلوب و در حد عالی ارزشیابی کرده‌اند. یافته‌های بوذرجمهری و همکاران (1392) حاکی از آن است که اساتید علوم پزشکی شهید صدوقی یزد معمولاً از شایستگی علمی و اخلاقی برخوردارند، ولی باید به مسائل دانشجویان بیشتر توجه

1. Apgar

کرده، برای تعامل با آنان وقت بیشتری صرف کنند. باباصفری و همکاران (1392) نشان دادند که اساتید از نظر آموزشی در وضعیت مناسبی قرار دارند، اما در ابعادی چون: روابط انسانی و سازمانی، منش و پژوهش، کمترین نمره را کسب کرده‌اند. بین همه ابعاد اخلاق حرفه‌ای استادان به جز ابعاد روابط انسانی و سازمانی تفاوت معناداری وجود دارد. بین نظر دانشجویان پسر و دختر و نیز بین نظر دانشجویان دانشکده‌های علوم انسانی و علوم پایه در خصوص ابعاد پنج‌گانه اخلاق حرفه‌ای استادان تفاوت معناداری وجود ندارد. یافته‌های تحقیق مصدق و همکاران (1392) نشان از برتری میزان رعایت اخلاق تدریس در بین اساتید مؤسسه امام خمینی نسبت به دانشگاه تهران و همچنین عدم تفاوت در میزان رعایت اخلاق تدریس در بین اساتید دانشکده‌های فنی مهندسی و علوم انسانی تهران و عدم اختلاف نظر دانشجویان دانشگاه تهران در خصوص میزان رعایت اخلاق تدریس توسط اساتید دانشگاه تهران داشت. یافته‌های رحیمی و آقابابایی (1392) در پژوهش «رابطه فرهنگ سازمانی و اخلاق حرفه‌ای» نشان داد که میانگین اخلاق حرفه‌ای بالاتر از حد متوسط است. در پژوهش کرمپوریان و همکاران (1392)، نگرش اعضای هیئت علمی دانشکده مورد مطالعه در حد خوب برآورد شد. فرمبهنی فراهانی و همکاران (1392) در پژوهش خود دریافتند که از دیدگاه اعضای هیئت علمی، اهمیت مجموع مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در سنجش اخلاق حرفه‌ای آموزش اعضای هیئت علمی در حد بالا است. در پژوهش سبحانی‌نژاد و همکاران (1393) وضعیت اخلاق حرفه‌ای تدریس اساتید از دیدگاه دانشجویان نسبتاً مطلوب ارزیابی شد. نتیجه پژوهش سلطان‌زاده و همکاران (1393) حاکی از عدم رضایت دانشجویان از وضعیت اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه و اعضای هیئت علمی بود. در پژوهش حسینی (1393) وضعیت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی بالاتر از حد متوسط قرار دارد. پژوهش نریمانی و همکاران (1393) نشان داد که از نظر اعضای هیئت علمی، میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای توسط آنان در حد بالایی قرار دارد؛ اما نتایج مربوط به نظرسنجی دانشجویان حاکی از وضعیت پایین‌تر از سطح متوسط اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی بود. نتایج پژوهش حاج‌خزیمه و همکاران (1393) نیز بیانگر وضعیت بالاتر از سطح متوسط اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه دانشجویان است. پژوهش سلاجقه و صفری (1394) نشان داد که استادان به اغلب مؤلفه‌های اخلاقی در تدریس و آموزش توجه می‌کنند و این امر باعث افزایش اثربخشی آموزش و کارایی کلاس و همچنین یادگیری بهتر و مؤثرتر دانشجویان می‌شود. در پژوهش قنبری و همکاران (1394) نتایج بررسی دیدگاه دانشجویان در خصوص رعایت استانداردهای اخلاق حرفه‌ای اساتید، در سطح مطلوب ارزیابی شد؛ ولی از نظر آنان بین وضعیت موجود و مطلوب رعایت استانداردهای اخلاق حرفه‌ای شکاف وجود دارد. یافته‌های پژوهش جناآبادی و ناستی‌زایی (1394) حاکی از آن است که میانگین نمرات وضعیت موجود کیفیت اخلاق حرفه‌ای تدریس و تمامی مؤلفه‌های آن، با وضعیت مطلوب تفاوت معناداری دارد؛ اما بین دیدگاه دانشجویان در زمینه کیفیت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای تدریس اساتید دانشگاه سیستان و بلوچستان بر اساس جنسیت، رشته و مقطع تحصیلی، تفاوت معناداری وجود ندارد. اخلاق حرفه‌ای تدریس اساتید دانشگاه سیستان و بلوچستان نیز کمی بالاتر از حد

161 ♦ رویکرد مقایسه‌ای به اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید ...

متوسط ارزیابی شد، اما بین وضعیت موجود اخلاق حرفه‌ای تدریس اساتید با وضعیت مطلوب آن فاصله وجود دارد. در پژوهش شیخ ذکریایی و آتش‌زاده شوریده (1394) میانگین نمره اخلاق حرفه‌ای بالاتر از سطح متوسط ارزیابی شد. در پژوهش میرطاهری و همکاران (1394) در میان مؤلفه‌ها در وضع موجود، بالاترین میانگین مربوط به مؤلفه صداقت و در وضع مطلوب، بالاترین میانگین مربوط به مسئولیت‌پذیری بود. نتایج نشان داد بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب اخلاق حرفه‌ای شکاف وجود دارد. نتایج پژوهش اردو (1394) نیز بیانگر وضعیت نسبتاً مطلوب اخلاق حرفه‌ای اساتید بوده است. نتایج پژوهش نجفی و همکاران (1395) بیانگر وضعیت بالاتر از سطح متوسط اخلاق حرفه‌ای اساتید است. نتایج پژوهش اسمعیلی و رجبی (1395) نشان داد که بر اساس دیدگاه دانشجویان، اخلاق حرفه‌ای تدریس توسط اعضای هیئت علمی در نظام آموزش از دور رعایت می‌شود. در پژوهش بزرگ‌زاده و کاظمی (1395)، دانشجویان رعایت اخلاق حرفه‌ای از سوی اساتید را در سطح مطلوب ارزیابی کردند. نتایج پژوهش تیرگر و طباطبایی (1395) بیانگر وضعیت بالاتر از سطح متوسط اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه دانشجویان بوده است. یافته‌های نوریان و همکاران (1395) نشان داد که جنسیت، بیشترین تفاوت را در پاسخگویی به مؤلفه‌های امکان‌پذیری رعایت اخلاق حرفه‌ای تدریس از نظر مدرسان ایجاد کرده است. سابقه کاری، نوع استخدام و نوع دانشگاه، به ترتیب بر مؤلفه‌های رعایت اخلاق حرفه‌ای تفاوتی ایجاد نکرده است. با توجه به یافته‌های به دست آمده، نتیجه‌گیری می‌شود که دیدگاه‌های جنسیتی موجود و نوع تربیت حاصل از آن می‌تواند بر اخلاق حرفه‌ای حتی در سطح دانشگاه نیز مؤثر باشد. بنابر این، چنانچه استخدام و ارتقای اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها علاوه بر ملاک‌های علمی، منشور اخلاق حرفه‌ای را نیز در بر گیرد، منجر به بهبود و تقویت اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌ها خواهد شد. نتایج پژوهش سبحانی‌نژاد و همکاران (1396) با عنوان «بررسی میزان کاربست اخلاق حرفه‌ای تدریس در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم دریایی امام خمینی^(د) نوشهر» نشان داد که از دید دانشجویان، میزان کاربست اخلاق حرفه‌ای تدریس از سوی اعضای هیئت علمی دانشگاه در حد بالایی قرار دارد. نتایج پژوهش حیدری و همکاران (1396) در «ارزیابی اخلاق حرفه‌ای تدریس اعضای هیئت علمی» نشان داد که دانشجویان، رعایت اخلاق حرفه‌ای اساتید را در حد بالاتر از متوسط ارزیابی کرده‌اند. نتایج پژوهش چرابین و همکاران (1396) در «ارزیابی شاخصه‌های اخلاق حرفه‌ای از منظر علامه طباطبایی در اساتید دانشگاه فرهنگیان خراسان ضوی از دیدگاه دانشجویان»، حاکی از وضعیت بسیار مطلوب اخلاق حرفه‌ای بوده است. رحیمی و رستمی‌زاده (1396) در «ارزیابی اخلاق حرفه‌ای اساتید تربیت بدنی در حوزه روابط انسانی و سازمانی از دیدگاه دانشجویان تربیت بدنی (مطالعه موردی دانشگاه شهید باهنر کرمان)» دریافتند که وضعیت اخلاق حرفه‌ای اساتید در بعد روابط سازمانی، بالاتر از متوسط و در بعد روابط انسانی، پایین‌تر از متوسط قرار دارد. نتایج پژوهش عباسی و همکاران (1396) نشان داد وضعیت اساتید از نظر رعایت اخلاق حرفه‌ای در سطح بالاتر از متوسط قرار دارد. البته محققان باور دارند گرچه میانگین به دست آمده بالاتر از متوسط بوده، ولی همچنان با وضعیت مطلوب فاصله وجود دارد. گرزین

متاعی و همکاران (1396) برای «ارائه مدل اخلاق حرفه‌ای در مؤسسات آموزش عالی استان مازندران» دریافتند وضعیت اخلاق حرفه‌ای اساتید، پایین‌تر از سطح متوسط است. در پژوهش توکلی قوچانی و همکاران (1396) نیز وضعیت اخلاق حرفه‌ای اساتید، بالاتر از سطح متوسط ارزیابی شده است.

نتایج پژوهش اوزکن¹ (2013) نشان داد تفاوت معناداری بین نظر دانشجویان و رفتار اخلاقی اعضای هیئت علمی وجود دارد. به عبارتی؛ دانشجویان رعایت رفتار اخلاقی اساتید را منفی ارزیابی کردند. مطالعه فرمینی فراهانی و فرمینی فراهانی (2014) نیز در بررسی دیدگاه دانشجویان نسبت به مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در بین اعضای هیئت علمی مهندسی، نشان داد که در تمامی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای، میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای از سوی اساتید بالاتر از سطح متوسط است.

د) مدل مفهومی پژوهش

در پژوهش حاضر از مدل اخلاق حرفه‌ای مدرسان (قوشی و همکاران، 1396) استفاده شده است. البته محققان با اضافه کردن مؤلفه «نسبت به فراخود»، مدل مذکور را توسعه دادند. مدل مفهومی پژوهش در شکل 1 ترسیم شده است. در مدل اخلاق حرفه‌ای مدرسان، پنج بُعد اخلاق حرفه‌ای نسبت به فراخود، اخلاق حرفه‌ای نسبت به خود، اخلاق حرفه‌ای نسبت به فراگیر، اخلاق حرفه‌ای نسبت به محیط و اخلاق حرفه‌ای نسبت به حرفه آورده شده است.

شکل 1: مدل مفهومی پژوهش

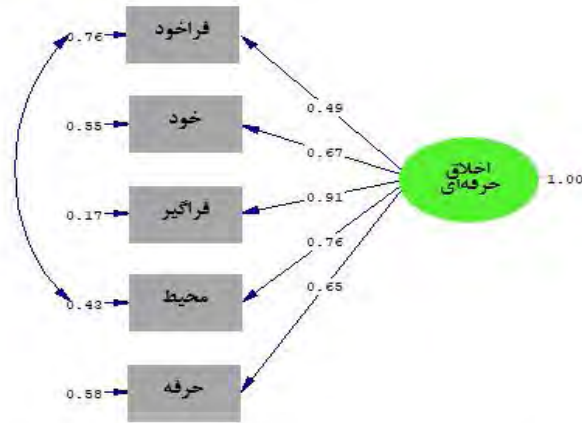
163 ♦ رویکرد مقایسه‌ای به اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید ...

محققان با بررسی پیشینه پژوهش دریافتند که تحقیقات متعددی با موضوع اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید یا از دیدگاه دانشجویان انجام شده است، اما پژوهشی که رویکرد مقایسه‌ای داشته باشد و به طور همزمان دیدگاه دانشجویان و استاد را در زمینه میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی بررسی کرده باشد، بسیار محدود بود؛ زیرا نتایج اکثر پژوهشهایی که تاکنون به شیوه خوداظهاری انجام شده، حاکی از وضعیت مطلوب اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاههاست؛ در حالی که نتایج پژوهشهای مربوط به دیدگاه دانشجویان، در مواردی گویای وضعیتی متفاوت بوده است. بنابر این، محققان در صدد برآمدند پژوهشی را طراحی و اجرا کنند که به صورت همزمان، دیدگاههای دانشجویان و اساتید را در خصوص اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی بررسی و مقایسه کند تا شکاف موجود در این نظرات روشن شود.

سؤالی که در این میان مطرح می‌شود این است که وضعیت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه دانشجویان و اساتید دانشگاه تهران چگونه است؟ آیا در وضعیت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی و مؤلفه‌های آن از منظر جایگاه (دیدگاه دانشجویان و اساتید) و پردیسه‌های دانشگاه تهران تفاوت معناداری وجود دارد؟

هـ) روش پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر جمع‌آوری داده‌ها، توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش را، کلیه اعضای هیئت علمی (2095 نفر) و دانشجویان (15654 نفر) دانشگاه تهران تشکیل می‌دهند. در پژوهش حاضر از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای با اختصاص متناسب استفاده شده است که حجم نمونه با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران، 267 نفر استاد و 484 نفر دانشجو محاسبه شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه مدل اخلاق حرفه‌ای مدرسان (فموشی و همکاران، 1396) با پنج بُعد اخلاق حرفه‌ای نسبت به فراخود، اخلاق حرفه‌ای نسبت به خود، اخلاق حرفه‌ای نسبت به فراگیر، اخلاق حرفه‌ای نسبت به محیط و اخلاق حرفه‌ای نسبت به حرفه استفاده شد. نتایج آزمون کولموگروف - اسمیرنف نیز نشان داد که توزیع داده‌ها نرمال است. روایی ابزار از طریق روایی محتوایی و سازه، تأیید شد. شاخصهای برازش تحلیل عاملی تأییدی در جدول 2 و شکل 2 نشان داده شده است. نتایج، نشان از روایی سازه قابل قبول برای مدل استفاده شده دارد.

Chi-Square=5.53, df=4, P-value=0.23674, RMSEA=0.040

شکل 2: تحلیل عاملی تأییدی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای

جدول 2: تحلیل عاملی تأییدی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی

AGFI	GFI	RFI	IFI	CFI	NFI	RMR	RMSEA	X ² /df	شاخص برازندگی
نزدیک به 1	نزدیک به 1	نزدیک به 1	نزدیک به 1	نزدیک به 1	نزدیک به 1	کمتر از 0/08	کمتر از 0/08	1-5	دامنه قابل قبول
0,97	0,99	0,97	1	1	0,99	0,01	0,04	1,38	اخلاق حرفه‌ای

پایایی این ابعاد به ترتیب برای مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای از منظر دانشجویان 0,82، 0,91، 0,94، 0,85، 0,88 و پایایی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اساتید از منظر خودشان به ترتیب 0,78، 0,90، 0,91، 0,73، 0,81 به دست آمد. پایایی کل پرسشنامه اخلاق حرفه‌ای اساتید از دیدگاه دانشجویان 0,97 و پرسشنامه اخلاق حرفه‌ای اساتید از دیدگاه خودشان نیز 0,95 به دست آمده است. برای تحلیل داده‌های پژوهش، از آزمونهای آماری تی تک گروهی، تجزیه و تحلیل واریانس چندمتغیری (مانوآ) و تی مستقل استفاده شد.

(و) یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش با تمرکز بر تحقق هدف پژوهش بیان شده است؛ اما قبل از پرداختن به هدف، نتایج توصیفی پژوهش در جدولهای 2 و 3 ارائه شده است.

رویکرد مقایسه‌ای به اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید ... 165

جدول 2: یافته‌های توصیفی متغیرهای جمعیت شناختی اعضای هیئت علمی

درصد	متغیرها	
84,1	مرد	جنسیت
15,9	زن	
32,7	30-38	سن
21,1	39-47	
20,7	48-56	
11,2	57-65	
2,8	66-74	
60,9	داخل کشور	محل اخذ مدرک
39,1	خارج کشور	
37,5	1-9	پایه هیئت علمی
11,6	10-18	
9,2	19-27	
8,4	28-36	
1,6	37-45	
16,3	استاد	مرتبه علمی
25,8	دانشیار	
57,1	استادیار	
0,8	مربی	
23,1	دانشکده‌های فنی - مهندسی	پردیسا و دانشکده‌ها
6	علوم	
21,5	علوم اجتماعی و رفتاری	
7,2	هنرهای زیبا	
10,4	دامپزشکی	
12,4	علوم و فنون نوین	
4	محیط زیست	
15,5	ادبیات و علوم انسانی	

جدول 3: یافته‌های توصیفی متغیرهای جمعیت شناختی دانشجویان

درصد	متغیرها	
41,3	مرد	جنسیت
57,3	زن	
78,3	18-26	سن
15,7	27-35	
1,8	36-44	
0,4	45-53	
48,5	کارشناسی	مقطع کارشناسی
33,1	کارشناسی ارشد	
16,4	دکتری	
3,7	دانشکده‌های فنی - مهندسی	پردیساها و دانشکده‌ها
8,6	علوم	
23,5	علوم اجتماعی و رفتاری	
10,4	هنرهای زیبا	
2,5	داهزشکی	
17,4	علوم و فنون نوین	
25,6	محیط زیست	
7,4	ادبیات و علوم انسانی	

برای پاسخگویی به بخش اول سؤال پژوهش، از تی تک گروهی استفاده شده است.

جدول 4: وضعیت موجود مؤلفه‌های تشکیل دهنده اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی (از دیدگاه دانشجویان و استاد) با میانگین نظری 3

وضعیت	sig	df	t	Sd	M	ابعاد	گروه
پایین تر از متوسط	0/000	257	-14/17	0/85	2/24	نسبت به فراخود	دیدگاه دانشجویان
بالاتر از متوسط	0/000	398	8/5	0/66	3/28	نسبت به خود	
بالاتر از متوسط	0/000	395	5/64	0/81	3/23	نسبت به فراگیر	
بالاتر از متوسط	0/000	476	3/7	0/82	3/14	نسبت به محیط	
بالاتر از متوسط	0/000	413	7/003	0/85	3/29	نسبت به حرفه	
در حد متوسط	0/6	181	0/51	0/64	3/02	اخلاق حرفه‌ای (کل)	
پایین تر از متوسط	0/000	242	-6/12	0/9	2/64	نسبت به فراخود	دیدگاه اعضای هیئت علمی
بالاتر از متوسط	0/000	244	30/35	0/5	4/01	نسبت به خود	
بالاتر از متوسط	0/000	244	29/31	0/5	3/95	نسبت به فراگیر	
بالاتر از متوسط	0/000	240	25/31	0/6	3/98	نسبت به محیط	
بالاتر از متوسط	0/000	239	28/41	0/63	4/17	نسبت به حرفه	
بالاتر از متوسط	0/000	244	27/43	0/4	3/86	اخلاق حرفه‌ای (کل)	

167 ♦ رویکرد مقایسه‌ای به اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید ...

طبق جدول 4، مقادیر همه مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای از دیدگاه اساتید بالاتر از سطح متوسط و تنها مؤلفه نسبت به فراخود در پایین‌تر از سطح متوسط است. اما یافته‌های حاصل از اخلاق حرفه‌ای از دیدگاه دانشجویان نشان می‌دهد تفاوت معناداری بین میانگین اخلاق حرفه‌ای و میانگین نظری وجود ندارد و به عبارتی؛ وضعیت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران از دیدگاه دانشجویان در وضعیت متوسط قرار دارد.

در پاسخ به بخش بعدی سؤال، مبنی بر اینکه آیا بین مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در دو متغیر جایگاه (گروه) و پردیس، تفاوت معناداری وجود دارد؟، از تجزیه و تحلیل واریانس چند متغیره (MANOVA) استفاده شد. نتایج آزمون Box's M نشان از همگنی ماتریس واریانس - کوواریانس دارد و آزمون F لوین نیز نشان از همگنی واریانسها دارد. همچنین نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری نیز نشان از تفاوت در گروه‌های مختلف است که در جدول 5 گزارش شده است.

جدول 5: شاخصهای MANOVA اخلاق حرفه‌ای بر حسب متغیرهای جایگاه و پردیس

اثرات	Value	F	Hypothesis df	Error df	sig	Partial Eta Squared	Observed Power
جایگاه	0/6	129/8	5	422	0/000	0/6	1
	0/3	129/8	5	422	0/000	0/6	1
	1/5	129/8	5	422	0/000	0/6	1
	1/5	129/8	5	422	0/000	0/6	1
پردیس	0/1	1/7	35	2130	0/005	0/02	0/99
	0/8	1/7	35	1777	0/005	0/02	0/99
	0/1	1/7	35	2102	0/005	0/02	0/99
	0/06	4/1	7	426	0/005	0/06	0/98
جایگاه* پردیس	0/1	1/6	35	2130	0/007	0/02	0/99
	0/8	1/7	35	1777	0/006	0/02	0/99
	0/1	1/7	35	2102	0/006	0/02	0/99
	0/07	4/6	7	426	0/000	0/07	0/99

همان‌گونه که در جدول 6 نمایان است، نتایج تحلیل واریانس مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای برای متغیرهای مورد مطالعه نشان داد در وضعیت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در بین اساتید و دانشجویان تفاوت معناداری وجود دارد. وضعیت برخی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در بین پردیسهای مختلف دانشگاه تهران تفاوت معناداری وجود دارد. وضعیت اخلاق حرفه‌ای و مؤلفه‌های آن از نظر متغیر تعامل جایگاه و پردیس، تفاوت معناداری وجود ندارد و تنها مؤلفه اخلاق نسبت به محیط معنادار است.

جدول 6: نتایج آزمون MANOVA مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای بر حسب جایگاه و پردیس

منبع	متغیرهای وابسته	SS	df	MS	F	sig
جایگاه	نسبت به فراخود	214/3	1	214/3	404/05	0/000
	نسبت به خود	16/9	1	16/9	27/8	0/000
	نسبت به فراگیر	39/05	1	39/05	92/9	0/000
	نسبت به محیط	34/4	1	34/4	87/01	0/000
	نسبت به حرفه	34/1	1	34/1	69/3	0/000
پردیس	نسبت به فرا خود	3/21	7	0/4	0/8	0/5
	نسبت به خود	8/29	7	1/1	1/9	0/06
	نسبت به فراگیر	10/8	7	1/5	3/6	0/001
	نسبت به محیط	10/2	7	1/4	3/7	0/001
	نسبت به حرفه	7/8	7	1/1	2/2	0/02
جایگاه . پردیس	نسبت به فراخود	4/5	7	0/6	1/2	0/2
	نسبت به خود	6/2	7	0/9	1/4	0/2
	نسبت به فراگیر	7/8	7	1/1	2/6	0/1
	نسبت به محیط	7/3	7	1/05	2/6	0/01
	نسبت به حرفه	3/5	7	1/5	1/03	0/4

بخش اول تحلیل واریانس چندمتغیری؛ یعنی وضعیت اخلاق حرفه‌ای و مؤلفه‌های آن از نظر متغیر جایگاه (دیدگاه دانشجو و استاد)، نشان داد که بین دیدگاه دانشجو و استاد اختلاف نظر وجود دارد. برای تبیین بیشتر، از آزمون تی مستقل استفاده شد.

همان گونه که در جدول 7 مشاهده می‌شود، مقادیر به دست آمده در همه موارد بیانگر تفاوت معنادار بین میانگینهای اساتید و دانشجویان است. به بیان دیگر؛ وضعیت اخلاق حرفه‌ای و مؤلفه‌های آن از دیدگاه دانشجویان نسبت به خوداظهاری اساتید، دارای وضعیت پایین تر از سطح متوسط است.

جدول 7: آزمون تی مستقل وضعیت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه دانشجو و استاد

مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای	گروه	M	Sd	F Levene's	sig	t	df	sig
نسبت به فراخود	دانشجو	2/24	0/85	28/3	0/000	-28/5	474/01	0/000
	استاد	2/64	0/9					
نسبت به خود	دانشجو	3/28	0/66	31/5	0/000	9/5	400/08	0/000
	استاد	4/01	0/5					
نسبت به فراگیر	دانشجو	3/23	0/81	45/1	0/000	-14/9	637/7	0/000
	استاد	3/95	0/5					
نسبت به محیط	دانشجو	3/14	0/82	59/7	0/000	-16/3	696/3	0/000
	استاد	3/98	0/6					

رویکرد مقایسه‌ای به اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید ... ♦ 169

0/000	627/6	-12/1	0/000	26/4	0/85	3/29	دانشجو	نسبت به حرفه
					0/63	4/17	استاد	
0/000	325/5	-14/6	0/001	11/7	0/64	3/02	دانشجو	اخلاق حرفه‌ای (کل)
					0/4	3/86	استاد	

بخش دوم تحلیل واریانس چندمتغیری، نشان داد که در وضعیت مؤلفه‌های نسبت به فراگیر، نسبت به محیط و نسبت به حرفه اعضای هیئت علمی در پردیسهای دانشگاه تهران تفاوت معناداری وجود دارد. برای تبیین این بخش از نتایج، از آزمون تعقیبی استفاده شده است.

نتایج آزمونهای تعقیبی در خصوص مؤلفه نسبت به فراگیر، نشان داد بین پردیس دانشکده‌های فنی - مهندسی با پردیس علوم اجتماعی و رفتاری، پردیس علوم، پردیس ادبیات و علوم انسانی و دانشکده علوم و فنون نوین، تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین در وضعیت مؤلفه نسبت به فراگیر، بین دانشکده دامپزشکی با علوم اجتماعی و رفتاری، علوم و فنون نوین، علوم، ادبیات و علوم انسانی و محیط زیست تفاوت معناداری وجود دارد. در وضعیت مؤلفه نسبت به فراگیر، بین پردیس علوم اجتماعی و رفتاری با پردیس علوم؛ بین دانشکده محیط زیست و پردیس علوم نیز تفاوت معناداری وجود دارد.

نتایج آزمونهای تعقیبی مؤلفه نسبت به محیط، نشان داد بین پردیس علوم با پردیس علوم اجتماعی و رفتاری، پردیس دانشکده‌های فنی - مهندسی، دانشکده علوم و فنون نوین و دانشکده محیط زیست تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین بین دانشکده دامپزشکی با پردیسهای علوم اجتماعی و رفتاری، پردیس علوم، پردیس ادبیات و علوم انسانی، پردیس هنرهای زیبا، دانشکده علوم و فنون نوین و دانشکده محیط زیست تفاوت معناداری وجود دارد. پردیس دانشکده‌های فنی - مهندسی نیز با پردیس ادبیات و علوم انسانی تفاوت معناداری داشت.

نتایج آزمونهای تعقیبی مؤلفه نسبت به حرفه، نشان داد بین پردیس علوم، و پردیس علوم اجتماعی و رفتاری، پردیس دانشکده‌های فنی - مهندسی، دانشکده علوم و فنون نوین و دانشکده محیط زیست تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین بین دانشکده دامپزشکی و پردیسهای علوم اجتماعی و رفتاری، پردیس علوم، پردیس دانشکده‌های فنی - مهندسی پردیس هنرهای زیبا، دانشکده علوم و فنون نوین و دانشکده محیط زیست تفاوت معناداری وجود دارد.

بخش سوم تحلیل واریانس چندمتغیری، نشان داد که در وضعیت مؤلفه اخلاق حرفه‌ای نسبت به محیط از نظر تعامل پردیس و جایگاه، تفاوت معنادار وجود دارد. برای تبیین معناداری تفاوت وضعیت مؤلفه اخلاق حرفه‌ای نسبت به محیط از نظر تعامل پردیس و جایگاه، از خروجی نمودار 1 تعامل پردیس* جایگاه استفاده شده است که توضیحات مربوط به نمودار، ذیل آن آمده است.

نمودار 1: تعامل پردیس * جایگاه مؤلفه اخلاق نسبت به محیط

وضعیت مؤلفه اخلاق نسبت به محیط اعضای هیئت علمی پردیس ادبیات و علوم انسانی با پردیس هنرهای زیبا، پردیس علوم و پردیس دانشکده‌های فنی - مهندسی از نظر جایگاه (استاد/ دانشجو) تفاوت معناداری دارند. به عبارتی؛ در پردیسهای مذکور، وضعیت اخلاق نسبت به محیط از دیدگاه استاد و دانشجو متفاوت است. در پردیسهای مذکور، ارزیابی بالای اساتید از اخلاق نسبت به محیط خودشان مشابه است.

وضعیت مؤلفه اخلاق نسبت به محیط اعضای هیئت علمی دانشکده محیط زیست با پردیس دانشکده‌های فنی - مهندسی؛ دانشکده علوم و فنون نوین با پردیس علوم اجتماعی و رفتاری و پردیس هنرهای زیبا از نظر جایگاه (استاد/ دانشجو) تفاوت معناداری دارند. ارزیابی پایین دانشجویان از وضعیت اخلاق نسبت به محیط اساتید در پردیسهای ذکر شده مشابه است.

وضعیت مؤلفه اخلاق نسبت به محیط اعضای هیئت علمی پردیس دانشکده‌های فنی - مهندسی با پردیس علوم اجتماعی و رفتاری، دانشکده علوم و فنون نوین از نظر جایگاه (استاد/ دانشجو) تفاوت معناداری دارند. در پردیسهای مذکور، وضعیت اخلاق نسبت به محیط اعضای هیئت علمی از دو دیدگاه دانشجو و اساتید در سطح متوسط به صورت مشابه ارزیابی شده است.

وضعیت اخلاق نسبت به محیط پردیس دانشکده‌های فنی - مهندسی با پردیس ادبیات و علوم انسانی، پردیس علوم و پردیس هنرهای زیبا از نظر جایگاه (استاد/ دانشجو) تفاوت معناداری دارند. در این بخش، ارزیابی بالای اساتید از وضعیت اخلاق نسبت به محیط خودشان در پردیسهای ذکر شده مشابه است.

رویکرد مقایسه‌ای به اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید ... ♦ 171

وضعیت مؤلفه اخلاق نسبت به محیط اعضای هیئت علمی دانشکده دامپزشکی از نظر جایگاه (استاد/ دانشجو) با هیچ یک از پردیسه‌های مورد مطالعه تفاوت معناداری نداشت.

ز) بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف مقایسه دیدگاه اساتید و دانشجویان در زمینه اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی انجام شده است. ضرورت پرداختن به اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه دانشجویان، در پژوهش‌های عزیزی (1389)، فرمehنی فراهانی و بهنام جام (1391)، مصدق و همکاران (1392)، جناآبادی و ناستی‌زایی (1394) و سبحانی‌نژاد و همکاران (1396) و بر اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه خودشان، در پژوهش‌های رحیمی و آقابابایی (1392)، فرمehنی فراهانی و همکاران (1392)، قاسم‌زاده و همکاران (1395)، گرزین متاعی و همکاران (1396) و اوزکن (2013) تأکید شده است.

نتایج تی تک گروهی پژوهش نشان داد وضعیت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه دانشجویان در سطح متوسط است. یافته‌های این مقاله با نتایج مطالعات عزیزی (1389)، مصدق و همکاران (1392)، سلطان‌زاده و همکاران (1393) و جناآبادی و ناستی‌زایی (1394) همخوانی دارد و با نتایج پژوهش‌های آراسته و همکاران (1389)، فرمehنی فراهانی و بهنام جام (1391)، سلاجقه و صفری (1394) و نجفی و همکاران (1395) ناهمسو است.

نتایج تی تک گروهی وضعیت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید نشان داد اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران از منظر اساتید، در وضعیت بالاتر از متوسط قرار دارد. نتایج این پژوهش با مطالعات بدرافکن و همکاران (1391)، رحیمی و آقابابایی (1392)، فرمehنی فراهانی و همکاران (1392)، حسینی (1393) و شیخ ذکریایی آتش‌زاده شوریده (1394) همخوانی دارد؛ به این معنا که یافته‌های مطالعات اشاره‌شده در زمینه خوداظهاری اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی، نشان داده است که اساتید از وضعیت اخلاق حرفه‌ای خود در دانشگاه رضایت دارند. این با یافته پژوهش حاضر همسو است. اساتید دانشگاه تهران این باورند که اخلاق نسبت به خود و در ارتباط با فراگیران، اخلاق نسبت به محیط علمی و جامعه و اخلاق مرتبط با حرفه معلمی را به میزان بالایی رعایت می‌کنند؛ در حالی که نتایج تحقیقات میرطاهری و همکاران (1394) و گرزین متاعی و همکاران (1396) با یافته‌های به دست آمده این بخش از پژوهش مغایر است. مشاهدات و گفتگو با اساتید نیز گویای همین نتیجه بوده است و افراد، فاصله بین عملکرد تا ایده‌آلهای ذهنی خود نسبت به آیتمهای مطرح شده را کم ارزیابی کردند؛ حال آنکه نگاه به مسئله از زاویه دانشجویان، گویای این مطلب نیست. باید توجه داشت که گرچه وضعیت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از نظر اساتید در وضعیت بالاتر از سطح متوسط ($t=25,32$; $\alpha=0,0006$) قرار دارد، ولی فاصله زیادی

با وضعیت مطلوب دارد. نتایج مربوط به وضعیت مؤلفه فراخود از دیدگاه هر دو گروه، در سطح پایین‌تر از وسط قرار دارد که نشانگر کم‌رنگ بودن صبغه مذهبی اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران است. به عبارتی؛ اخلاق اساتید احتمالاً خارج از حاکمیت دینی (اسلام) است. نتایج پژوهش مصدق و همکاران (1392) در زمینه اخلاق حرفه‌ای اساتید با تأکید بر دیدگاه‌های اسلامی، نشان داد وضعیت اخلاق حرفه‌ای اساتید مؤسسه امام خمینی^(۶) در مقایسه با اساتید دانشگاه تهران بالاتر از سطح متوسط است. مفهوم صحبت‌های اساتید و دانشجویان نیز گویای همین نتیجه بوده است. حتی برخی از اساتید مذهبی نیز با دیدن گویه‌های ارزشی، تعجب می‌کردند و می‌گفتند «واقعاً در آموه‌های اسلامی به این امر توصیه شده است که اساتید با وضو وارد کلاس شوند؟!».

نتایج آزمون *MANOVA* نشان داد:

1) وضعیت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در بین اساتید و دانشجویان تفاوت معناداری دارد. نتایج تی مستقل نشان داد وضعیت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه دانشجویان و اساتید، دارای تفاوت معناداری است؛ به این معنی که ارزیابی دانشجویان از میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی در سطح متوسط است، اما اساتید بر این باورند که میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای توسط اعضای هیئت علمی در سطحی بالاتر از متوسط قرار دارد. نتایج پژوهش نریمانی و همکاران (1393) نیز تفاوت بین نظرات اساتید و دانشجویان را نشان می‌دهد. بررسی پیشینه تحقیق نشان داد عموماً نتایج مطالعاتی که به خودسنجی اساتید از اخلاق خودشان می‌پردازد، وضعیت مطلوبی از اخلاق حرفه‌ای را گزارش می‌کنند؛ در مقابل، زمانی که میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای اساتید را از دانشجویان سؤال می‌کنند، نتایج متفاوت است. نتایج مطالعه حاضر نیز مؤید یافته‌های پیشین است. شاید چرایی این مسئله را بتوان در مشاهدات و گفتگو با افراد پاسخ‌دهنده یافت. در ابتدای صحبت با اساتید و پس از ارائه توضیحات لازم و یادآوری رعایت اصل اساسی پژوهش مبنی بر محرمانه بودن پاسخها، اساتید به هنگام مشاهده پرسشنامه و گویه‌های آن نسبت به تکمیل پرسشنامه مقاومت (درونی) می‌کردند و گویا از پاسخ به آنها (حتی در نزد خود) واهمه داشتند و معمولاً با لبخند به پژوهشگران می‌گفتند: «سؤالات شما به گونه‌ای است که افراد باید بیشترین نمره را به هر آیتم دهند» یا: «مواردی که شما در پرسشنامه ذکر کرده‌اید، مربوط به مسائل شخصی و خصوصی افراد است» و بعد شروع به پاسخ دادن می‌کردند! به نظر می‌رسد شاید عامل ترس از فاش شدن پاسخها، منجر به ارزیابی مزبور شده است. همچنین در مشاهدات و صحبت‌ها مشخص می‌شد که برخی از اساتید اگر در زمینه‌ای موفق عمل می‌کردند، این موفقیت را به سایر موارد نیز تعمیم می‌دادند. از طرفی نیز مشاهدات و گفتگوها حاکی از این بود که اظهار نظر مثبت اساتید نسبت به موارد مطرح‌شده به خاطر این بود که افراد عملکرد خود را با ایده‌آلهای ذهنی خود مقایسه می‌کردند؛ حال آنکه در اکثر موارد، مطلوب در نظر گرفته شده از سوی اساتید با آنچه مد نظر محققان بوده، به مراتب نازل‌تر از آنچه باید باشد، بود. دلایل مطرح شده می‌تواند

173 ♦ رویکرد مقایسه‌ای به اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید ...

شاهدی بر آن باشد که عوامل فرعی در نتایج مؤثر بوده است؛ زیرا این بخش از نتیجه با یافته‌های حاصل از سوی دانشجویان مغایر است. وقتی از دانشجویان دعوت به شرکت در پژوهش می‌شد و بعد از توضیحات در خصوص هدف پژوهش، واکنشی از خود نشان می‌دادند که حاکی از نارضایتی آنان از وضعیت اخلاق حرفه‌ای اساتید بود و معمولاً اظهار می‌کردند: «مگر اخلاقی هم در دانشگاه وجود دارد؟». مشاهدات محققان به هنگام واکنش دانشجویان در برابر گویه‌های مطرح شده در پرسشنامه مشخص می‌کرد که آنان سطح انتظارات بالایی از اخلاق اساتید نسبت به اعضای هیئت علمی دارند و بیش از هر چیز، بُعد ارتباط با فراگیران در بین دانشجویان در ارتباط با اساتیدشان مسئله‌ساز است. به طور کلی می‌توان گفت شاید سطح انتظار هر گروهی متفاوت است و افراد در پاسخدهی می‌توانند موارد و اتفاقات را به همدیگر تعمیم دهند و در نمره‌دهی (کم یا زیاد) تأثیر بگذارند.

2) وضعیت اخلاق حرفه‌ای و مؤلفه‌های آن در بین پردیسه‌های مختلف دانشگاه تهران تفاوت معناداری دارد. این بخش از یافته پژوهش، با مطالعه فرم‌هینی فراهانی و بهنام جام (1391) همخوانی دارد؛ اما با نتایج پژوهش مصدق و همکاران (1392)، تیرگر و طباطبایی (1395)، باباصفری و همکاران (1392) و حاج‌خزیمه و همکاران (1393) همخوانی ندارد؛ محققان برحسب تجربه و تعامل با اساتید و دانشجویان پردیسه‌های دانشگاه تهران، اذعان می‌کنند که به طور کلی وضعیت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از نظر اساتید و دانشجویان در پردیسه‌ها یکسان بود. عمدتاً اساتید پردیسه‌ها میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای خود را بالا ارزیابی می‌کردند و دانشجویان پردیسه‌ها نیز میزان رعایت را کم برآورد می‌کردند. مشاهدات و مصاحبه‌ها نیز به طور کلی گویای آن بود که وضعیت مؤلفه نسبت به فراگیر و نسبت به محیط در پردیسه‌های دانشگاه کمی متفاوت از سایر مؤلفه‌هاست. تیرگر و طباطبایی (1395) نیز در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند وضعیت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه شهید باهنر کرمان در دانشکده‌های ادبیات و علوم انسانی، ریاضیات و علوم کامپیوتر، تفاوت معناداری وجود ندارد.

3) وضعیت اخلاق حرفه‌ای و مؤلفه‌های آن از نظر متغیر تعامل جایگاه و پردیس، تفاوت معناداری نداشت و وضعیت اخلاق حرفه‌ای و مؤلفه‌های آن از نظر متغیر تعامل جایگاه و پردیس، در سطح متوسطی است. تنها مؤلفه اخلاق نسبت به محیط در پردیسه‌های مختلف از نظر دو دیدگاه اساتید و دانشجویان تفاوت معناداری داشت.

نظر به تحولات سریع و همه‌جانبه عصر حاضر، لزوم توجه به مفاهیمی همچون اخلاق، بیش از پیش بر همگان آشکار شده است. مراکز آموزش‌های عالی نیز با توجه به نقش‌شان در پیشرفت و ترقی جامعه به سوی سعادت بشری، از این امر نه تنها مستثنا نیستند، بلکه بیش از هر سازمان دیگری جای کار دارند. در حالی که سایر محیط‌های حرفه‌ای مانند محیط‌های کسب و کار، محیط‌های قانونی و داروسازی، تحت راهنمایی متخصصان دانشگاهی اخلاق حرفه‌ای‌اند، اما متأسفانه دانشگاه‌ها خود را از این مسئله مصون

می‌دانند؛ در صورتی که می‌بایست اخلاق حرفه‌ای نقش سازنده‌ای را در دانشگاهها به منظور پیشرفت محیط‌های آکادمیک ایفا کند. (کیان، 2011¹)

همان‌گونه که بررسی‌ها نشان داد، مطالعات متعددی در خصوص اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه دانشجویان یا به صورت خوداظهاری انجام شده است. البته این مطالعات دارای کمبودهایی بوده است که پژوهش حاضر در صدد رفع آن بود. نتایج تحقیق نشان داد دانشجویان از وضعیت اخلاق حرفه‌ای اساتید، به ویژه در حوزه مباحث معنوی و الهی (فراخود) ناراضی‌اند؛ حال آنکه میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای از دیدگاه خود اساتید در سطح بالایی بوده است. ولی باید به این امر توجه شود که گرچه از دیدگاه خودشان وضعیت بالاتر از سطح متوسط است، اما هنوز با وضعیت مطلوب فاصله بسیاری دارند.

پیشنهادها

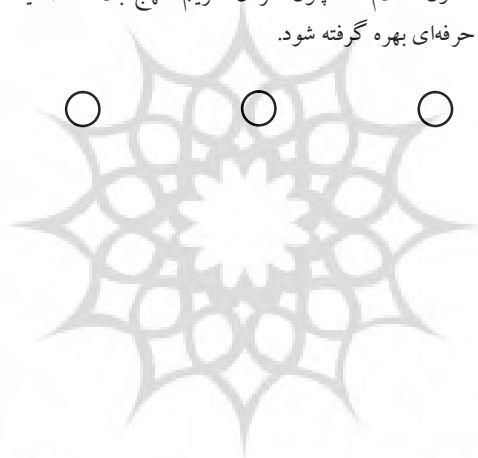
با توجه به اینکه اخلاق حرفه‌ای از موارد مؤکد در برنامه توسعه سوم دانشگاه تهران است، نکات ذیل پیشنهاد می‌شود:

- نظر به شکاف نمایان شده در این پژوهش، ضروری است تا مدیران عالی و ارشد نظام آموزش عالی کشور، در جذب هیئت علمی تأکید ویژه‌ای به اخلاق حرفه‌ای اساتید آینده کشور داشته باشند و از سیاستگذاری و برنامه‌ریزی تا طراحی، تدوین و اجرای برنامه‌های شناسایی، تربیت و به کارگماری هیئت علمی، دقت لازم و کافی به خرج دهند. در واقع؛ یک غربالگری جامع و مانع اخلاقی در کنار سایر صلاحیتها و شایستگی‌های داشته باشند.
- علاوه بر بررسی شایستگی‌های اخلاقی افراد به هنگام تقاضای جذب در هیئت علمی، هر ساله برنامه ارزیابی اخلاقی از اساتید شاغل، طراحی و اجرا شود و سعی شود از مدل‌های جدید و به‌روز اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی بهره گرفته شود. همچنین از دیدگاه‌های مختلف اقدام به واکاوی وضعیت اخلاق حرفه‌ای اساتید شود.
- با توجه به پارادایم فکری و عملی جمهوری اسلامی ایران، وضعیت نامناسب مؤلفه فراخود در هر دو دیدگاه، نشان از فاصله زیاد تا رسیدن به مدینه فاضله رسول اکرم (ص) دارد. پاسخ افراد به سؤالات مربوط به این مؤلفه، یا بدون ملاحظات بوده، که بیانگر واقعیت تأسف بار جامعه است و بایستی توجه ویژه‌تری به این بعد از اخلاق اساتید داشت؛ یا اینکه افراد ملاحظاتی را مد نظر قرار داده بودند که در این صورت، بایستی به تحلیل عوامل آن پرداخت.

رویکرد مقایسه‌ای به اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید ... ♦ 175

- سیاستگذاران و مدیران عالی‌رتبه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی، به طراحی و اجرای الگوهای تشویقی و تنبیهی برای رعایت یا عدم رعایت اخلاق معلمی از سوی اساتید پردازند.
- به محققان آتی پیشنهاد می‌شود به بررسی علل شکاف نظرات دانشجو و اساتید در خصوص اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی پردازند.
- در کنار طراحی الگوی یکسان اخلاق حرفه‌ای معلمی عمومی برای اساتید همه پردیسه‌ها و دانشکده‌ها، پیشنهاد می‌شود با توجه به اقتضائات اخلاقی هر پردیس و دانشکده، مدل‌هایی طراحی و در اختیار مدیران و اساتید هر پردیس قرار داده شود.
- با وجود اینکه مدل استفاده‌شده در این پژوهش، منبعث از برخی منابع منتخب اسلامی بوده، اما پیشنهاد می‌شود از سایر منابع دست اول اسلام، همچون: قرآن کریم، نهج‌البلاغه، صحیفه سجاده و ... برای استخراج مدل کامل اخلاق حرفه‌ای بهره گرفته شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- آراسته، حمیدرضا و حسینعلی جاهد (1390). «رعایت اخلاق در دانشگاهها و مراکز آموزش عالی: گزینه‌ای برای بهبود رفتارها». *نشاء علم*، ش 2(1): 31-40.
- آراسته، حمیدرضا؛ عبدالرحیم نوه‌ابراهیم و علیرضا مطلبی‌فرد (1389). «بررسی وضعیت اخلاق آموزشی اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران». *راهبرد فرهنگ*، ش 8: 219-204.
- اردو، فاطمه (1394). بررسی وضعیت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی (مؤسسات غیر انتفاعی غیر دولتی غرب شهر تهران). پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علم و فرهنگ.
- اسمعیلی، زهره و حسنعلی رجبی (1395). «اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی در نظام آموزش از دور». *کنگره ملی آموزش عالی ایران*، 11-1.
- افشار کرمانی، عزیزالله (1390). «مواظب فضیلت و اخلاق از منظر علامه طباطبایی». *پژوهش‌نامه قرآن و حدیث*، ش 8: 61-78.
- باباصفری، محبوبه؛ رحمت‌اله مرزوقی، نظام‌الدین فقیه، جعفر ترک‌زاده و فریده یوسفی (1392). «رزیایی اخلاق حرفه‌ای استادان دانشگاه شیراز از دیدگاه دانشجویان کارشناسی ارشد و دلالت‌های تربیتی آن در برنامه‌ریزی درسی». *پژوهش‌های برنامه‌درسی، انجمن مطالعات برنامه‌درسی ایران*، ش 1(3): 86-67.
- باقری، خسرو (1396). «رشد ابزار انگاری بی‌لگام در دانشگاه». *همایش ملی دانشگاه اخلاق‌مدار*.
- بذرافکن، لیلیا؛ میترا امینی، فرهاد لطفی و زهرا جلالی (1391). «بررسی خودسنجی رعایت اخلاق حرفه‌ای در بین اساتید بالینی دانشکده پزشکی شیراز». *مجله پزشکی هرمزگان*، ش 5(16): 387-394.
- بزرگ‌زاده، علیرضا و سمیرا کاظمی (1395). «بررسی اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی و تأثیر آن بر آموزش عالی دانشگاه آزاد واحد خرم‌آباد». *کنفرانس علمی مدیریت، حسابداری، اقتصاد بیمه*.
- بوذرجمهری، فتح‌اله؛ مهسا منصوریان، یاسمن هرنندی و حسین بوذرجمهری (1392). «ارزیایی اخلاق حرفه‌ای اساتید دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی بزد از دیدگاه دانشجویان این دانشگاه». *مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی*، ش 3(8): 44-52.
- پورکریمی، جواد؛ زهرا احتشام، زهرا قموشی و زهرا محسنی (1395). «اخلاق حرفه‌ای مدرسان از منظر شهید ثانی: الگوی مفهومی». *کنگره بین‌المللی پژوهش‌های کاربردی علوم انسانی اسلامی*، 24-1.
- پورکریمی، جواد؛ زهرا قموشی، زهرا احتشام و زهرا محسنی (1396). «اخلاق حرفه‌ای مدرسان: الگوی مفهومی مبتنی بر مطالعات پیشین». *همایش ملی دانشگاه اخلاق‌مدار*.
- توکلی قوچانی، حمید؛ حسین لشکر دوست، اسماعیل زاده کواکی و رجبعلی حکم‌آبادی (1396). «رابطه فرهنگ سازمانی و اخلاق حرفه‌ای از دیدگاه اعضای هیئت علمی». *مجله علوم پزشکی خراسان شمالی*، ش 4(9): 9-14.

177 ♦ رویکرد مقایسه‌ای به اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید ...

- تیرگر، هدایت و سید سجاد طباطبایی (1395). «ارزشیابی اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه شهید باهنر کرمان». اخلاق، ش 23(6): 135-166.
- جعفری مقدم، سعید و نرگس دانشفهرانی (1396). «شناسایی مؤلفه‌های دانشگاه اخلاق‌مدار؛ مطالعه موردی: دانشگاه تهران». همایش ملی دانشگاه اخلاق‌مدار.
- جناآبادی، حسین و ناصر ناستی‌زایی (1394). «مقایسه وضع موجود و مطلوب اخلاق حرفه‌ای تدریس در اعضای هیئت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان». راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ش 5(8): 317-322.
- چرابین، مسلم؛ زهره مشکئی‌باف مقدم، عاطفه صلواتی و فاطمه طلایی بيمرغی (1396). «ارزیابی شاخصه‌های اخلاق حرفه‌ای از منظر علامه طباطبایی در اساتید دانشگاه فرهنگیان خراسان رضوی از دیدگاه دانشجویان». معرفت اخلاقی، ش 1(8): 35-52.
- حاج‌خزیمه، مجتبی؛ مصطفی باقریان فر و اسماعیل شهریار (1393). «بررسی میزان رعایت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای آموزش در اعضای هیئت علمی دانشگاه شیراز». مطالعات آموزشی و آموزشگاهی، ش 10(3): 10-28.
- حسینی، جواد (1393). بررسی رابطه اخلاق حرفه‌ای و کیفیت زندگی کاری اعضای هیئت علمی دانشگاه تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی. دانشگاه تهران.
- حیدری نراقی، محمدعلی (1384). رساله حقوق امام سجاد (ع). شرح نراقی. قم: مهدی نراقی.
- حیدری، مهدی؛ محمود ابوالقاسمی و رضا محمدی چابکی (1396). «ارزیابی اخلاق حرفه‌ای تدریس اعضای هیئت علمی». اخلاق در علوم و فناوری، ش 3(12): 65-72.
- رحیمی، امیرحسام و رضا رستمی‌زاده (1396). «ارزیابی اخلاق حرفه‌ای اساتید تربیت بدنی در حوزه روابط انسانی و سازمانی از دیدگاه دانشجویان تربیت بدنی (مطالعه موردی دانشگاه شهید باهنر کرمان)». اولین همایش ملی دستاوردهای علوم ورزشی و سلامت.
- رحیمی، حمید و راضیه آقابابایی (1392). «رابطه فرهنگ سازمانی و اخلاق حرفه‌ای: اعضای هیئت علمی دانشگاه کاشان». راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ش 2(6): 62-67.
- رمضان، ناصرعلی و حسن عابدی (1395). فضیلت سازمانی. گرگان: نوروزی.
- زمانی، اصغر و نرگس ترابیان (1395). «اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه». نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان‌شناسی برنامه‌ریزی و تحول نظام آموزشی.
- سبحانی‌نژاد، مهدی؛ حسین نجفی، رضا جعفری هرنندی و محسن فرمهینی فراهانی (1393). «مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای تدریس از دیدگاه دانشجویان؛ دانشگاه علوم پزشکی قم». راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ش 6(7): 400-403.
- سبحانی‌نژاد، مهدی؛ محمدرضا بقایی و حسن نجفی (1396). «بررسی میزان کاربست اخلاق حرفه‌ای تدریس در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ع) نوشهر». آموزش علوم دریایی، ش 9: 1-16.

- سلاجقه، آریتا و ثنا صفری (1394). «رابطه اخلاق حرفه‌ای با عملکرد استادان دانشگاه». *اخلاق در علوم و فناوری*، ش 3 (10): 110-103.
- سلطان‌زاده، وحید؛ اکبر امراهی و غلامرضا اسم حسینی (1393). «وضعیت استانداردهای اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه دانشجویان پرستاری». *راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ش 1 (7): 23-20.
- سلیمی، مهدی و محبوبه خداپرست (1396). «اثر فرهنگ سازمانی بر اخلاق حرفه‌ای و عملکرد شغلی اعضای هیئت علمی تربیت بدنی و علوم ورزشی». *پژوهش در ورزش تربیتی*، ش 13: 58-39.
- شریف‌زاده، حکیمه‌السادات؛ سید احمد میرمحمدتبار و مریم سهرابی (1395). «فرا تحلیلی بر مطالعات مربوط به اخلاق کار اسلامی». *پژوهشهای اخلاقی*، ش 4 (6): 113-95.
- شیخ ذکریایی، ندا و فروزان آتش‌زاده شوریده (1394). «رابطه اخلاق حرفه‌ای و تعهد سازمانی در اساتید دانشگاه علوم پزشکی کوردستان». *نشریه علمی - پژوهشی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی*، ش 91 (25): 30-21.
- صانعی، مهدی و مریم یاری (1393). «تحلیل مؤلفه‌های اصول اخلاق حرفه‌ای مدیران در حوزه مدیریت منابع انسانی». *اخلاق در علوم و فناوری*، ش 1 (9): 11-1.
- طباطبایی، سید سجاد (1395). «تبیین اخلاق حرفه‌ای تدریس در نظام آموزش عالی». *دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهشهای کاربردی در علوم تربیتی و مطالعات رفتاری و آسیبهای اجتماعی ایران*.
- عباسی، بدری و حامد معانی‌پور (1395). «سرمایه اجتماعی و اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی». *کنگره بین‌المللی توانمندسازی جامعه در حوزه مدیریت، اقتصاد، کارآفرینی و مهندسی فرهنگی*.
- عباسی، رسول؛ غزاله طاهری و جبار باباشاهی (1396). «وضعیت اخلاق حرفه‌ای اساتید دانشگاهی از دیدگاه دانشجویان». *اخلاق در علوم و فناوری*، ش 4 (12): 10-1.
- عزیززی، نعمت‌اله (1389). «اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی (تأملی بر راهبردهای بهبود استانداردهای اخلاقی در آموزشهای دانشگاهی)». *راهبرد فرهنگ*، ش 8: 201-174.
- فراستخواه، مقصود (1385). «اخلاق علمی رمز ارتقای آموزش عالی؛ جایگاه و سازوکارهای اخلاقیات حرفه‌ای علمی در تضمین کیفیت آموزشی عالی ایران». *اخلاق در علوم و فناوری*، ش 1: 18-13.
- فرمehنی فراهانی، محسن و لیلا بهنام جام (1391). «بررسی میزان رعایت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای آموزش در اعضای هیئت علمی دانشگاه شاهد». *اخلاق در علوم فناوری*، ش 1 (7): 10-1.
- فرمehنی فراهانی، محسن؛ اکبر رهنما و لیلا بهنام جام (1392). «مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای آموزشی اعضای هیئت علمی و اولویت بندی آن». *نامه آموزش عالی*، ش 22 (6): 62-41.
- قاسم‌زاده، ابوالفضل؛ شیوا ملکی و لیلی شریفی (1395). «اثر میانجی اخلاق حرفه‌ای در رابطه بین سرمایه فکری، یادگیری سازمانی و تسهیم دانش». *توسعه آموزش در علوم پزشکی*، ش 22 (9): 86-76.

رویکرد مقایسه‌ای به اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید ... ♦ 179

- قلاوندی، حسن و زکریا احمدیان (1396). «الگوی علی روابط اخلاق حرفه‌ای، سلامت سازمانی و کیفیت زندگی کاری در نظام آموزش عالی». رهبری و مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، ش 4(11): 143-158.
- قموشی، زهرا (1397). بررسی نقش شایستگی‌های اخلاقی مدیران در فضیلت سازمانی دانشگاه تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران.
- قموشی، زهرا؛ زهرا احتشام و زهرا محسنی مهر (1396). «واکاوی مؤلفه‌های اخلاقی مدرّسان از منظر منابع اسلامی منتخب». همایش بین‌المللی اخلاق در ادیان، 24-1.
- قموشی، زهرا؛ جواد پورکریمی و میترا عزتی (1398). «شایستگی‌های اخلاقی مدیران دانشگاهی، مطالعه‌ای فواترکیب». راهبرد فرهنگ. [در دست چاپ].
- قنبری، سیروس؛ محمدرضا اردلان، رقیه بهشتی‌راد و وحید سلطانزاده (1394). «اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی و رابطه آن با کیفیت آموزش عالی». اخلاق در علوم و فناوری، ش 2(10): 1-12.
- کرهپوریان، آرزو؛ بهزاد ایمنی و پرویز ترک‌زبان (1392). «بررسی نگرش به اخلاق حرفه‌ای در اعضای هیئت علمی دانشکده دندانپزشکی همدان در سال 1391». تحقیق در علوم دندانپزشکی، ش 1(10): 43-51.
- گرزین متاعی، عاتکه؛ مریم تقوایی یزدی و کیومرث نیاز آذری (1396). «ارائه مدل اخلاق حرفه‌ای در مؤسسات آموزش عالی استان مازندران». مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، ش 8: 75-80.
- مصدق، هادی؛ راضیه بیرونی کاشانی، جواد پورکریمی و بیژن عبداللهی (1392). «بررسی میزان رعایت اخلاق تدریس در بین اساتید دانشگاه تهران و مؤسسه امام خمینی^(ع) از نگاه فراگیران». فرهنگ در دانشگاه اسلامی، ش 9: 705-722.
- ملکی، حسن (1395). اخلاق حرفه‌ای. تهران: آبیژ.
- میرطاهری، لیلا؛ اختر جمالی و حمیدرضا آراسته (1394). «بررسی حیظه‌ها و مؤلفه‌های اصلی توسعه و بالندگی اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاهها و مقایسه آن با وضع مطلوب». آموزش و توسعه منابع انسانی، ش 4(2): 101-126.
- میرکمالی، سید محمد (1392). فلسفه مدیریت. تهران: یسطرون.
- نجفی، حسن؛ حسن ملکی، محسن فرمهبینی فراهانی و رضا جعفری هرندی (1395). «ارزیابی ابعاد اخلاق حرفه‌ای تدریس اعضای هیئت علمی از دیدگاه دانشجویان دانشکده پزشکی دانشگاه شاهد». توسعه آموزش در علوم پزشکی، ش 21(9): 93-102.
- نریمانی، محبوبه؛ بی‌بی عشرت زمانی و عاطفه عاصمی (1393). «بررسی میزان کاربست اخلاق و شایستگی‌های حرفه‌ای توسط اعضای هیئت علمی آموزشهای مجازی (مورد کاوی: دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان)». فناوری اطلاعات و ارتباطات ایران، ش 21(7): 27-40.

- نعمتی، محمدعلی و هدی سادات محسنی (1389). «اخلاق در آموزش عالی؛ مؤلفه‌ها، الزامات و راهبردها». پژوهشنامه آموزش عالی، ش 63: 46-9.
- نوریان، محمد؛ محمد آتشک، صدیقه سالم و معصومه جمشیدزاده کیاسرابی (1395). «تأثیر متغیرهای جمعیت‌شناختی بر امکان‌پذیری رعایت اخلاق حرفه‌ای تدریس در دانشگاهها». اخلاق در علوم و فناوری، ش 1(11): 94-85.
- Abbasi R.; Gh. Taheri & J. Babashahi (2017). "The Status of Academic Professors 'Ethics from the Students' Perspective". *The Journal of Ethics Science and Technology*, 4(12): 1-10. (In Persian).
- Abbasi, B. & H. Mo'anipoor (2016). "Social Capital and Professional Ethics of Faculty Members". *International Congress on Empowering Society in Management, Economics, Entrepreneurship and Cultural Engineering*. (In Persian).
- Afshar Kermani, A. (2011). "Virtue and Ethics from the Perspective of Allameh Tabatabaei". *Research Journal of Quran and Hadith*, 8: 61-78. (In Persian).
- Apgar, K.P. (2018). **Teacher Ethics Code Violations that Result in Licensure or Certification Sanctions**.
- Arasteh, H.R. & H.A. Jahed (2011). "Ethics in Universities and Higher Education Centers: a Fitted Option to Improve Behaviors". *Journal of the science of the Nsha*, 2(1): 31-40. (In Persian).
- Arasteh, H.R.; A. Naweh Ebrahim & A. Motalebi Fard (2010). "Study of Educational Ethics of Tehran Universities Faculty mMembers". *Rahbord Farhang*, 8: 204-219. (In Persian).
- Azizi, N. (2010). "Professional Ethics in Higher Education (Reflection on Strategies for Improving Ethical Standards in Academic Education)". *Culture's Strategy*, 8: 174-201. (In Persian).
- Baba Safari, M.; R. Marzoghi, N. Faghiih, J. Tork Zadeh & F. Usefi (2013). "Evaluation of Shiraz Universities Faculty Members Professional Ethics in Terms of Masters Students and its Implication for Curriculum Planning Education". *Scientific-Research Journal Research of the Curriculum's Iranian Curriculum Studies Association*; 1(3): 67-86. (In Persian).
- Bagheri, Kh. (2017). "The Growth of Unbridled Instrumentalism in University". *National Conference of Ethical University*. (In Persian).
- Bazrafkan, L.; M. Amini, F. Lotfi & A. Jalali (2012). "The Study of Self-Measurement in Professional Ethics between Clinical Professors of Shiraz Medical Faculty". *Hormozgan Medical Journal*, 5(16): 387-394. (In Persian).
- Bozarjamhary, F.; M. Mansoryan, Y. Harandi & H. Bozarjamhary (2016). "Evaluation of Shahid Sadoughi Universities Professors

- Professional Ethics in the Terms of Students".** *Journal of the Center for the Study of Medical Education Development*, 3(8): 44-52. (In Persian).
- Bozorg Zadeh, A. & S. Kazemi (2016). **"The Survey of Faculty Members' Professional Ethics and its Impact on Higher Education Azad University Khoramabad Branch"**. *Scientific Management, Accounting, Insurance Economy Conference*. (In Persian).
  - Brien, A. (1998). **"Professional Ethics and the Culture of Trust"**. *Journal of Business Ethics*, 17(4): 391-409.
  - Cherabin, M.; Z. Meshkibaf Moghadam, A. Salavati & F. Talaei Bimorgh (2017). **"Evaluation of Professional Ethics Indicators from the Viewpoint of Allameh Tabataba'i in the Faculty Members of the Farhangian University of Khorasan Razavi from the Students' Perspective"**. *Journal of Moral Knowledge*, 1(8): 35-52. (In Persian).
  - Cooper, T.L. & D.C. Menzel (2013). **Achieving Ethical Competence for Public Service Leadership**. ME Sharpe.
  - Esmaily, Z. & H.A. Rajabi (2016). **"Faculty Members' Professional Ethics in Distance System of Education"**. *National Congress of Iranian Higher Education*; 1-11. (In Persian).
  - Farahani, M.F. & F.F Farahani (2014). **"The Study on Professional Ethics Components among Faculty Members in the Engineering"**. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116: 2085-2089.
  - Faramahini Farahani, M. & L. Behnam Jam (2012). **"The Study of Compliance with the Components of Professional Ethics of Education in the Faculty Members in Shahed University"**. *The Journal of Ethics Science and Technology*, 1(7): 1-10. (In Persian).
  - Faramahini Farahani, M.; A. Rahnama & L. Behnam Jam (2013). **"The Component of the Professional Ethics of the Education of the Faculty Members and their Prioritization"**. *Higher Education Letter*, 22(6): 41-62. (In Persian).
  - Farasatkah, M. (2006). **"Scientific Ethics Key to Promoting Higher Education; The Status and Mechanisms of Professional Ethics in Ensuring the Quality of Iranian Higher Education"**. *The Journal of Ethics Science and Technology*, 1: 13-18. (In Persian).
  - Ghalavandi, H. & Z. Ahmadian (2017). **"The Causal Pattern between Professional Ethics, Organizational Health and Quality of Work Life in the Higher Education System"**. *Quarterly Journal Of Educational Leadership & Administration*, 4(11): 143-158. (In Persian).
  - Ghamooshi, Z. (2018). **Investigating the Role of Ethical Competency of managers in Organizational Virtuosity in University of Tehran**. Master's Thesis, University of Tehran. (In Persian).

- Ghamooshi, Z.; J. Pourkarimi & M. Ezati (2019). **"Ethical Competencies of Academic Managers: A Study Meta-Synthesis"**. *Culture's Strategy*. Under print.
- Ghamooshi, Z.; Z. Ehtesham & Z. Mohseni Mehr (2017). **"Examining the Ethical Components of Instructors from the Selected Islamic Sources Perspective"**. *International Conference on Ethics in Religions*, 1-24. (In Persian).
- Ghanbari, S.; M.R. Ardalan, R. Beheshti Rad & V. Soltanzadeh (2015). **"Professional Ethics of Faculty Members and Their Relationship with the Quality of Higher Education"**. *The Journal of Ethics Science and Technology*, 2(10): 1-12. (In Persian).
- Ghasemzade, A.; Sh. Maleki & L. Sharifi (2016). **"The Mediator of Professional Ethics in the Relationship between Intellectual Capital, Organizational Learning and Knowledge Sharing"**. *Journal of Medical Education Development*; 22(9): 76-86. (In Persian).
- Gluchmanova, M. (2015). **"The Importance of Ethics in the teaching Profession"**. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 176: 509-513.
- Gorzin Mata'i, A.; M. Taghva'i Yazdi & K. Niaz Azari (2017). **"Presentation of Professional Ethics Model in Mazandaran Higher Education Institutions"**. *Yazd Medical Education Development Center*, 8: 75-80. (In Persian).
- Haj Khazimeh, M.; M. Bakeriyanfar & E. Shahriyari (2014). **"The Study of Compliance with the Professional Ethics Components of Education in Faculty Members of Shiraz University"**. *Journal of Educational Studies*, 10(3): 10-28. (In Persian).
- Heydari Naraghi, Mohammad Ali (2005). **Resale Hoghugh Emam Sajad**. Sharhe Naraghi. Qom: Mehdi Naraghi. (In Persian)
- Heydari, M.; M. Abolghasemi & R. Mohammadi Chaboki (2017). **"Evaluation of the Teaching Ethics in Faculty Members"**. *Journal of Ethics in Science and Technology*, 3(12): 65-72. (In Persian).
- Hosseini, J. (2014). **The Study of the Relationship between Professional Ethics and Quality of Work Life of the Faculty Members of Tehran University**. Thesis of Masters. Tehran: Tehran University. (In Persian).
- Jafari Moghadam, S. & N. Danesfahani (2017). **"Identification of the Components of the Ethical University, Case Study, Tehran University"**. *National Conference of Ethical University*. (In Persian).
- Jnabadi, H. & N. Nastizayi (2015). **"Comparison of the Present and Desirable Ethics of Teaching Professional in the Faculty Members of Sistan and Baluchestan University"**. *Monthly Scientific-Research Strategies for Medical Education*, 5(8): 317-322. (In Persian).
- Karampoorian, A.; B. Imeni & P. Torkzaban (2013). **"A Study on the Attitude towards Professional Ethics of Faculty Members in Hamedan"**

- Dental School in 2012".** *Journal of Research in Dentistry*; 1(10): 43-51. (In Persian).
- Kavathatzopoulos, I. (2005). "Computers for Ethical Competence". In *ETHICOMP*.
  - Kavathatzopoulos, I.; A. Kostrzewa & K. Berg (2008). "Measuring Ethical Competence of Organizations". *21st Annual European Business Ethics Network*. Antalya: Turkey.
  - Keenan, J.F. (2011). "The Lack of Professional Ethics in the Academy". *Louvain Studies*, 35(1-2): 98-116.
  - Maleki, H. (2016). **Professional Ethics**. Tehran: Ayizh Publication. (In Persian).P.54.
  - Meine, M.F. & T.P. Dunn (2013). "The Search for Ethical Competency: Do Ethics Codes Matter?". *Public Integrity*, 15(2): 149-166.
  - Mirkamali, S.M. (2013). **Management Philosophy**. Tehran: Yastoroon Publication. (In Persian).P.348.
  - Mirtaheeri, L.; A. Jamali & H. Araste (2015). "The Study of the Domains and Components of the Development and Enhancement of the Professional Ethics of the Faculty Members in the Universities and its Comparison with the Desired Situation". *Human Resources Training & Development Quarterly*, 4(2): 101-126. (In Persian).
  - Mosadegh, H.; R. Birooni Kashani, J. Poorkarimi & B. Abdillahi (2013). "The Study of Observance Ethics of Teaching among Faculty Members of Tehran University and Imam Khomeini Institute (RA) from the Learners Perspective". *Journal of Culture at Islamic University*, 9: 705-722. (In Persian).
  - Najafi, H.; H. Maleki, M. Faramhini farahani & R. Ja'fari Harandi (2016). "Assessing the Components of Professional Ethics of Teaching by Students from the School of Medicine, Shahed University". *Journal of Medical Education Development*, 21(9): 93-102. (In Persian).
  - Narimani, M.; B. Zamani & A. Asemi (2014). "Evaluating the Extent of Ethics and Professional Competence by Faculty Members in Virtual Education (Case Study: Isfahan Universities and Isfahan Universities of Medical Sciences)". *Journal of Information and Communication Technology*, 21(7): 27-40. (In Persian).
  - Ne'mati, M.A. & H. Mohseni (2010). "Ethics in Higher Education; Components, Requirements and Strategies". *Higher Education Letter*, 63: 9-46. (In Persian).
  - Noorian, M.; M. Atashak, S. Salem & M. Jamshidzade Kiasara'i (2016) "The Impact of Demographic Variables on the Possibility of Observing Professional Ethics of Teaching in Universities". *The Journal of Ethics Science and Technology*. 1(11): 85-94. (In Persian).

- Olaeta, J.V. (2017). "Ethical Competencies and the Organizational Competency 'Responsible University Social Innovation': Looking at New Ways of Understanding Universities and the Competency-Based Education Model in the Context of Significant Social Changes in Latin America". *Tuning Journal for Higher Education*, 4(2): 311-332.
- Ozcan, K.; A. Balyer & T. Servi (2013). "Faculty Members' Ethical Behaviors: A Survey Based on Students' Perceptions at Universities in Turkey". *International Education Studies*, 6(3): 129.
- Pourkarimi J.; Z. Ghamooshi, Z. Ehtesham & Z. Mohseni Mehr (2017). "The Professional Ethics of Teachers: A Conceptual Model Based on Previous Studies". *National Conference of the University of Ethics*.
- Pourkarimi, J.; Z. Ehtesham, Z. Ghamooshi & Z. Mohseni Mehr (2016). "Professional Ethics of Instructors from the Perspective of Shahid Thani: Conceptual Model". *International Congress of applied human sciences, Islamic Research*. 1-24. (In Persian).
- Prakasha, G.S. & H.R. Jayamma (2012). "Professional Ethics of Teachers in Educational Institutions". *Artha-Journal of Social Sciences*, 11(4): 25-32.
- Rahimi A. & R. Rostami Zadeh (2017). "Evaluating the Professional Ethics of Physical Education Teachers in the Field of Human and Organizational Relationships from the Perspective of Physical Education Students (Case Study of Shahid Bahonar University of Kerman)". *The First National Conference on the Achievements of Sports Science and Health*. (In Persian).
- Rahimi, H. & R. Aghababayi (2013). "The Relationship between Organizational Culture and Professional Ethics; Faculty Members of Kashan University". *Education Strategies in Medical Sciences*, 2(6): 62-67. (In Persian).
- Ramazani, N. & A. Abedifar (2016). *Organizational Virtue*. Gorgan: Nowroozi Publication. (In Persian).P.11.
- Reybold, L.E. & M.D. Halx (2018). "Staging Professional Ethics in Higher Education: a Dramaturgical Analysis of 'Doing the Right Thing' in Student Affairs". *Innovative Higher Education*, 1-15.
- Şahin, R.; Ş. Öztürk & M. Ünalmiş (2009). "Professional Ethics and Moral Values in Akhi Institution". *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 1(1): 800-804.
- Salajeghe, A. & S. Safari (2015). "The Relationship between Professional Ethics and the Performance of University Professors". *The Journal of Ethics Science and Technology*, 3(10): 103-110. (In Persian).
- Salimi, M. & M. Khodaparast (2017). "The Effect of Organizational Culture on Professional Ethics and Job Performance of Faculty Members in

- Physical Education and Sport Sciences".** *Journal of Research in Educational Sport*, 13: 39-58. (In Persian).
- Sane'I, M. & M. Yari (2014). "**Analysis of the Components of Professional Ethics Principles of Managers in the Field of Human Resource Management**". *The Journal of Ethics Science and Technology*, 1(9): 1-11. (In Persian).
  - Sharifzade, H.; A. Mirmohamad Tabar & M. Sohrabi (2016). "**The Meta-Analysis of Islamic Work Ethic**". *Ethical Researches*, 4(6): 95-113. (In Persian).
  - Sheykh Zakaria'I, N. & F. Atashzade Shooride (2015). "**The Relationship between Professional Ethics and Organizational Commitment among Professors in Kurdistan University of Medical Sciences**". *Scientific-Research Journal of Shahid Beheshti University of Medical Sciences and Health Services*, 91(25): 21-30. (In Persian).
  - Sobhaninejad, M.; H. Najafi, R. Jafari Harandi & M. Faramhini Farahani (2014). "**The Component of Professional Ethics of Teaching from the Students' Perspectives**". *Education Strategies in Medical Sciences*, 6(7): 400-403. (In Persian).
  - Sobhaninezhad, M.; M.R. Baghayi & H. Najafi (2017). "**Study of the Application of Professional Ethics of Teaching among Faculty Members in Imam Khomeini Naval Sciences University of Noshahr**". *Journal of Marine Sciences*, 9: 1-16. (In Persian).
  - Soltanzade, V.; A. Amrahi & Gh.R. Esm Hoseyni (2014). "**The Status of Standards of Professional Ethics for Faculty Members from the Nursing Students' Perspectives**". *Education Strategies in Medical Sciences*, 1(7): 20-23. (In Persian).
  - Tabataba'I, S. (2016). "**Explaining the Professional Ethics of Teaching in the Higher Education System**". *Second International Conference on Applied Research in Educational Sciences and Behavioral Studies and Social Violations of Iran*. (In Persian).
  - Tavakoli Ghouchani, H.; H. Lashkardoust, Esmaeil Zadeh Kavaki & R. Hokmabadi (2017). "**The Relationship between Organizational Culture and Professional Ethics from the Perspective of Faculty Members**". *Medical Journal of North Khorasan*, 4(9): 9-14. (In Persian).
  - Thoker, A.A. (2017). "**Professional Ethics of Secondary School Teachers in Relation to their Gender: A Comparative Study**". *Professional Ethics*, 2(6).
  - Tirgar, H. & S. Tabatabaei (2016). "**Evaluation of Professional Ethics of Faculty Members of Shahid Bahonar University of Kerman**". *Scientific Journal of Ethics*, 23(6): 135-166. (In Persian).

- Urdu, F. (2015). **Study of Professional Ethics Status of Faculty Member in Term of (Graduate Students West Tehran's Non-Governmental Institutes)**. Master's Thesis. Elm & Sanat University. (In Persian).
- Vee, C. & C. Skitmore (2003). "**Professional Ethics in the Construction Industry**". *Engineering, Construction and Architectural Management*, 10(2): 117-127.
- Zamani, A. & N. Torabian (2016). "**Professional Ethics at University**". *First National Congress of Education and Psychology PPlanning and Development of the Educational Ssystem*. (In Persian).

